

CENTRUM INTEGRACJI SPOŁECZNEJ

s z a n s a

n a

l e p s z e

j u t r o

**Projekt współfinansowany przez Unię Europejską
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.**

Program Operacyjny Kapitał Ludzki
PRIORYTET VII – Promocja integracji społecznej
DZIAŁANIE 7.2. Przeciwdziałanie wykluczeniu i wzmocnienie sektora ekonomii społecznej
Poddziałanie 7.2.1 Aktywizacja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym

Realizacja projektu:

Miasto Chełm / Centrum Integracji Społecznej

Chełm, ul. Połaniecka 10

tel./fax. 82 563 73 79

cischelm@cis.chelm.pl

www.cis.chelm.pl

Centrum Integracji Społecznej

szansą na lepsze jutro

Centrum
Integracji
Społecznej
w Chełmie

Chełm 2010

Publikacja została wydana w ramach projektu
„Nowa szansa”
realizowanego przy udziale środków Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki

Autor
dr Marta Komorska

Projekt okładki i opracowanie techniczne
Paweł Fik

Publikacja współfinansowana przez Unię Europejską
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

publikacja bezpłatna

© Copyright by
CENTRUM INTEGRACJI SPOŁECZNEJ

22-100 Chełm, ul. Połaniecka 10

tel./fax. 82 563 73 79
cischelm@cis.chelm.pl
www.cis.chelm.pl

Spis treści:

1. Aktywna polityka społeczna – nowe rozwiązania w nowej rzeczywistości ...	8
2. Idea ekonomii społecznej. Podmioty ekonomii społecznej.	9
3. Idea zatrudnienia socjalnego	13
4. Prawne aspekty działalności CIS – nowelizacja ustawy o zatrudnieniu socjalnym.....	18
5. Tworzenie CIS w świetle ustawy o zatrudnieniu socjalnym.....	20
6. Płaszczyzny współpracy CIS z organizacjami i instytucjami w ramach partnerstwa lokalnego.....	25
7. Dobre praktyki - Działalność Centrum Integracji Społecznej w Chelmie.	30
8. Bibliografia:	42
9. Aneks	44

Aktywna polityka społeczna – nowe rozwiązania w nowej rzeczywistości

Zastanawiając się nad rozwojem polskiego społeczeństwa nie możemy zapominać o sytuacji obywateli, którzy obecnie nie mogą zaspokoić swoich potrzeb, a swoją przyszłość w ramach zaspokajania tych potrzeb wiążą ze wsparciem ze strony różnego rodzaju instytucji, a przede wszystkim instytucji pomocy społecznej. Rosnące dysproporcje między bogatymi i biednymi, wykluczenie coraz większych grup z życia społecznego i wyraźna ich defaworyzacja na rynku pracy postawiły przed społeczeństwem Polski i Europy XXI wieku pytania o nowe rozwiązanie w obszarze polityki i ekonomii. Odpowiedzią było wypracowanie działań w ramach active social policy, jako całościowej strategii w walce z wykluczeniem społecznym w kierunku aktywizacji, spójności i integracji.

Od kilku lat istnieją już niezbędne regulacje prawne umożliwiające prowadzenie programów aktywizujących¹, co daje możliwość wprowadzania elementów Aktywnej Polityki Społecznej (APS), szczególnie w zadaniach pomocy społecznej. Dyskusja i wprowadzenie koncepcji aktywnej polityki społecznej (APS) w Polsce ma miejsce od początku XXI wieku i zostały już podjęte próby jej upowszechnienia, a dzięki pracom legislacyjnym możemy także potwierdzić powolne wprowadzanie założeń APS w praktykę rozwiązywania problemów społecznych najczęściej odnoszących się do grup wykluczonych społecznie. Wszystkie rozwiązania tworzone w obszarze APS opierają swoją dynamikę na lokalnej samorządności i potencjale społeczności lokalnej, które wspólnie odbudowują sieć samopomocową, pobudzają dialog obywatelski i wzmacniają więzi społeczne.

O podstawowych założeniach APS należy mówić w kontekście celu, jaki został jej wyznaczony, a jest nim bezpieczeństwo socjalne². Jednak zapewnienie bezpieczeństwa socjalnego nie jest tu postrzegane w kategoriach bezwarunkowych „...w koncepcji tej dopuszcza się ograniczenie bezpieczeństwa w sytuacji, gdy korzystanie ze świadczeń socjalnych prowadzi do trwałej dezaktywizacji zawodowej lub marginalizacji społecznej

¹Ustawa z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej, Ustawa z dnia 24 kwietnia 2004r. o pożytku publicznym i wolontariacie, Ustawa z dnia 13 czerwca 2003r. o zatrudnieniu socjalnym.

² Marek Rymśa i Tomasz Kaźmierczak korzystając z doświadczeń przy realizacji projektu „W poszukiwaniu polskiego modelu ekonomii społecznej – budujemy nowy Lisków” przygotowali serię publikacji, w których zostały przedstawione kolejne etapy wdrażania projektu poprzez aktywizację społeczności lokalnej, uruchomienie inicjatyw z zakresu ekonomii społecznej i tym samym wprowadzenia szerszej koncepcji jaką jest aktywna polityka społeczna. Publikacje dostępne są w wersji elektronicznej na stronie internetowej www.liskow.org.pl oraz Instytutu Spraw Publicznych www.isp.org.pl

beneficjentów generalnie zdolnych do samodzielnego utrzymania się (lub mogących tę zdolność nabyć/odzyskać). Oznacza to, że do takich osób adresowane jest tzw. wsparcie warunkowane – otrzymanie pomocy socjalnej (lub jej wielkość) uzależnione zostają od uczestnictwa beneficjentów w oferowanych programach aktywizujących.”³

Tak więc stworzenie bezpieczeństwa socjalnego w ramach APS wymaga przyjęcia kilku podstawowych założeń. Jednym z nich jest ograniczenie skali „pasywnych” transferów socjalnych poprzez wprowadzenie wsparcia warunkowanego w proponowanych programach aktywizujących. Kolejnym założeniem jest skoncentrowanie się na zatrudnieniu lub odbudowaniu zdolności zatrudnieniowej jednostki i ostatnie założenie dotyczy wykorzystania potencjału instytucji niepublicznych do prowadzenia szeroko rozumianych programów aktywizujących.

W praktyce zastosowania idei APS w Polsce jest wykorzystanie doświadczeń z obszaru ekonomii społecznej i jego podmiotów, jako instrumentów aktywizujących, terapeutycznych, a przede wszystkim dających szansę na stworzenie zabezpieczenia socjalnego przy jednoczesnym integrowaniu jednostek ze społeczeństwem. Pierwsza inicjatywa ustawodawcza dająca realną możliwość walki z wykluczeniem społecznym w ramach APS pojawiła się w październiku 2002 roku, kiedy to wpłynął do Sejmu projekt ustawy o zatrudnieniu socjalnym, a w dalszej kolejności projekt ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie. Projekty tych ustaw podkreślały znaczenie organizacji pozarządowych oraz roli zatrudnienia i aktywizacji osób wykluczonych społecznie z powodu długotrwałego bezrobocia. Przyjęcie w kolejnych latach proponowanych rozwiązań pozwoliły stworzyć nowe podmioty ekonomii społecznej takie jak Centrum Integracji Społecznej (CIS) i Kluby Integracji Społecznej (KIS).

Idea ekonomii społecznej. Podmioty ekonomii społecznej.

Pojęcie ekonomii społecznej w swojej idei akcentuje cele społeczne w podejmowanych działaniach nad celami nastawionymi na zysk. W swoich założeniach ekonomia społeczna, nazywana także gospodarką społeczną promuje taki model działań, który przyczynia się do wzmacniania struktury społecznej poprzez otwarcie się na osoby, którym grozi marginalizacja społeczna i zawodowa. Dodatkowym wzmocnieniem struktury społecznej są działania nakierowane na tworzenie partnerstwa lokalnego zarówno

³ Zob. Kazimierczak T, M. Rymsza (red.): *W stronę aktywnej polityki społecznej*, ISP, Warszawa 2003.

z samorządem, podmiotami gospodarczymi, jak i społecznymi, tak więc ekonomia społeczna wykorzystując narzędzia ekonomiczne realizuje cele społeczne.

W istniejących definicjach ekonomii społecznej używa się określeń takich jak: gospodarka solidarna, ekonomia solidarności, gospodarka obywatelska lub jak już wspomniano gospodarka społeczna. Wszystkie one podkreślają wspólnotowy charakter przedsięwzięć o charakterze non-profit i obejmują cały szereg inicjatyw społeczno ekonomicznych, które mogą przybierać różne formy organizacyjne: spółdzielnie, banki czasu, przedsiębiorstwa społeczne, banki żywności, organizacje pozarządowe prowadzące działalność gospodarczą i itd. Przedsięwzięcia z obszaru ekonomii są alternatywą dla otwartego rynku pracy dla osób na nim defaworyzowanych i jednocześnie stanowią alternatywę dla transferów socjalnych **dając pracę zamiast zasiłku**.

Podmioty ekonomii społecznej spełniają warunki, jakimi charakteryzują się podmioty gospodarcze i społeczne. Wspólną przesłanką ujęć definicyjnych jest stwierdzenie, iż ekonomia społeczna radzi sobie z zaspokajaniem i wypełnianiem potrzeb, których nie mogą wypełnić inne sektory. Mimo zróżnicowania form prawno-organizacyjnych można przyjąć katalog wspólnych cech dla podmiotów ekonomii społecznej, a mianowicie:

- prymat celów indywidualnych i społecznych nad kapitałem,
- dobrowolne i otwarte członkostwo,
- demokratyczna kontrola sprawowana przez członków (z wyjątkiem fundacji),
- połączenie interesów członków, użytkowników i interesu ogólnego,
- rozwijanie i przyjmowanie wartości solidarności i odpowiedzialności,
- autonomiczne zarządzanie i niezależność od władz państwowych,
- podstawowe nadwyżki przeznaczone są na stały rozwój celów i usług dla członków lub wspólnych zadań.⁴

Wśród istniejących obecnie podmiotów ekonomii społecznej istnieje duża różnorodność, a do najważniejszych możemy zaliczyć:

a) Spółdzielnie socjalne

Spółdzielnia socjalna działa na rzecz reintegracji społecznej i zawodowej jej członków oraz ich środowiska lokalnego, może prowadzić działalność społeczną i oświatową,

⁴ Zdzisław Gwiazda, Przemysław Rosiński, *Prawne aspekty działania spółdzielni w Polsce* W: *Przedsiębiorstwo społeczne w rozwoju lokalnym*, Zeszyty Gospodarki Społecznej Tom 2 pod. red. E. Leś, M. Oldak, Warszawa 2007.

działalność społecznie użyteczną w sferze zadań publicznych zgodnie z ustawą z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie⁵.

Podstawy prawne powstania spółdzielni socjalnych opierają się na ustawie z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych z późniejszymi zmianami. Spółdzielnie socjalne mogą założyć osoby bezrobotne w rozumieniu ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy⁶, czyli osoby niezatrudnione i niewykonujące innej pracy zarobkowej, zdolne i gotowe do podjęcia zatrudnienia. Punktem wyjścia jest ustalenie przez osoby zainteresowane wspólnego celu i pomysłu na działanie spółdzielni, a następnie przygotowanie niezbędnych dokumentów do założenia spółdzielni tj. uchwała o powstaniu spółdzielni, uchwała o ustaleniu statutu, uchwała o powołaniu władz i rady nadzorczej w sytuacji, gdy liczba członków założycieli liczy więcej niż 15 osób. Kolejnym etapem jest rejestracja Spółdzielni socjalnej w Krajowym Rejestrze Sądowym.

Tworzenie i prowadzenie spółdzielni socjalnej posiada szereg możliwości wspierających, są nimi różnego rodzaju ulgi i zwolnienia z opłat np. zwolnienie z opłat przy rejestracji w KRS, zwolnienie z podatku dochodowego w danym roku, dofinansowanie z Państwowego Funduszu Osób Niepełnosprawnych, Funduszu Pracy, wsparcie w ramach Programu Operacyjnego kapitał Ludzki itd.

b) Centrum Integracji Społecznej

Celem tworzenia Centrów Integracji Społecznej jest reintegracja zawodowa i społeczna uczestników Centrum. Szczegółowe informacje dotyczące funkcjonowania Centrum Integracji Społecznej zostanie przedstawiona w dalszej części tekstu.

c) Klub Integracji Społecznej (KIS)

Jest to jednostka, której celem jest udzielenie pomocy osobom indywidualnym oraz ich rodzinom w odbudowywaniu i podtrzymywaniu umiejętności uczestnictwa w życiu społeczności lokalnej, w powrocie do pełnienia ról społecznych oraz w podniesieniu kwalifikacji zawodowych, jako wartości na rynku pracy. Jest to jednostka pomagająca samoorganizować się ludziom w grupy, podejmować wspólne inicjatywy i przedsięwzięcia w zakresie aktywizacji zawodowej, w tym zmierzające do tworzenia własnych miejsc pracy. KIS zostaje powołany przez jednostkę samorządu terytorialnego lub organizację pozarządową. Działalność KIS reguluje ustawa z 13 czerwca 2003r. o zatrudnieniu socjalnym.

⁵ Zob. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U.Nr 96, poz.873, z późn. Zmianami.)

⁶ Zob. Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z dnia 1 maja 2004 r. nr 99 poz. 1001 z późniejszymi zmianami)

d) Zakład Aktywności Zawodowej (ZAZ)

Jest rozwiązaniem prawnym wprowadzonym ustawą z dnia 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. ZAZ nie jest samodzielną formą prawną – jest organizacyjnie i finansowo wydzieloną jednostką, która uzyskuje status zakładu aktywności zawodowej. O utworzenie ZAZ-u ubiegać się mogą jednostki i organizacje wymienione w ustawie, których statutowym zadaniem jest rehabilitacja społeczna i zawodowa osób niepełnosprawnych. ZAZ tworzy się w celu zatrudniania osób niepełnosprawnych z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności i określonych w ustawie. W przypadku osób z orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, ZAZ odpowiada także za przygotowanie ich do życia w otwartym środowisku. ZAZ może prowadzić działalność gospodarczą.

Wymienione podmioty ekonomii społecznej nie wyczerpują wszystkich możliwości, są jednak najczęściej funkcjonującymi obecnie formami w obszarze walki z wykluczeniem społecznym i prowadzeniem procesu reintegracji społecznej. Wyraźnie pojawiająca się polaryzacja polskiego społeczeństwa okresu transformacji stała się jednym z powodów zaakcentowania rozwiązań aktywizujących w przeciwdziałaniu marginalizacji społecznej. W odpowiedzi na powstałe problemy społeczne ustawodawca przygotował szerokie spektrum rozwiązań, do których oprócz podmiotów ekonomii społecznej przygotowanych na przestrzeni ostatniego dziesięciolecia należy także zaliczyć ustawę o pomocy społecznej⁷ w której zaproponowano nowe narzędzie, jakim jest **kontrakt socjalny**. Podstawę prawną stosowania kontraktu socjalnego jest ustawa o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 r. oraz Rozporządzenie Ministra Polityki Społecznej z dnia 1 marca 2005 r. w sprawie wzoru kontraktu socjalnego.⁸ Kontrakt socjalny to pisemna umowa zawierana z osobą ubiegającą się o pomoc, określająca uprawnienia i zobowiązania stron umowy, w ramach wspólnie podejmowanych działań zmierzających do przezwyciężania trudnej sytuacji życiowej osoby lub rodziny. Celem ogólnym zawieranego kontraktu jest wzmocnienie aktywności i samodzielności życiowej, zawodowej i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu.

Na podstawie podanych powyżej przykładów funkcjonujące obecnie ustawy z obszaru polityki społecznej są ze sobą powiązane i pozwalają na tworzenie inicjatyw z zakresu ekonomii społecznej z wykorzystaniem możliwości wsparcia dla osób wykluczonych społecznie. Przykładem może być Ustawa o organizacjach pożytku

⁷ Patrz: Ustawa o pomocy społecznej z 12 marca 2004 r. Dz.U. 2009 r. nr 175, poz. 1362 z późn. Zmianami.

⁸ Rozporządzenie Ministra Polityki Społecznej z dnia 01 marca 2005 r. w sprawie wzoru kontraktu socjalnego. Dz. U. z 2005 r. Nr 42, poz. 409.

publicznego i wolontariacie z dnia 24 kwietnia 2003 ⁹, która reguluje zasady funkcjonowania fundacji i stowarzyszeń zajmujących się działalnością społeczną i wsparciem dla osób z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Należy także wymienić Ustawę **o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych** z dnia 27 sierpnia 1997¹⁰, która określa warunki pracy i rehabilitacji osób niepełnosprawnych oraz Ustawę **o spółdzielniach socjalnych** z dnia 27 kwietnia 2006r.¹¹ Określa ona zasady zakładania, prowadzenia działalności, łączenia oraz likwidacji spółdzielni socjalnej.

Określając istotę ekonomii społecznej, w każdym przypadku można dostrzec wspólną cechę, a mianowicie lokalne zakorzenienie i działanie na rzecz wspólnoty lokalnej. Ekonomia społeczna, nazywana również wspólnotową, jest bowiem uwarunkowana lokalnie, gdyż wyrasta z oddolnych potrzeb, inicjatyw i dotyczy problemów społecznych powstających miejscowo czy terytorialnie. Ekonomia społeczna, musi się rozwijać w następstwie oddolnych inicjatyw i uwarunkowań, ale powinna także korzystać z zewnętrznych inspiracji. Zdecydowanie nie powinna jednak powielać doświadczeń i praktyk wpisujących się w kontekst inny niż społeczny, ponieważ ekonomia społeczna jest sektorem gospodarki, w którym organizacje są zorientowane na społeczną użyteczność, a wypracowana nadwyżka służy realizacji celu społecznego. W ten sposób obok celu gospodarczego pojawia się misja społeczna, która ma istotne znaczenie dla podmiotów ekonomii społecznej.

Idea zatrudnienia socjalnego

Przygotowanie ustawy o zatrudnieniu socjalnym miało na celu łączenie w sobie idei aktywnej polityki społecznej (APS) z instytucją wspierającą wdrażane rozwiązania jaką jest pomoc społeczna. Zatrudnienie socjalne jest więc skierowane przede wszystkim do tych kategorii osób bezrobotnych, które są także w obszarze zainteresowania ośrodka pomocy społecznej. Wszystkie kategorie klientów, które zostały wymienione w ustawie o pomocy społecznej znajdują się w szczególnej sytuacji na rynku pracy tzn. są jednostkami defaworyzowanymi zarówno z pozycji pracodawcy, jak i bardzo często oni sami przyczyniają się do zmniejszenia swoich szans na rynku pracy. W związku z tym

⁹ Ustawa o organizacjach pożytku publicznego i wolontariacie z dnia 24 kwietnia 2003 Dz.U. 2003 nr 96 poz. 873.

¹⁰ Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych z dnia 27 sierpnia 1997 (Dz.U. 1997 nr 123 poz. 776).

¹¹ Ustawa o spółdzielniach socjalnych z dnia 27 kwietnia 2006 (Dz.U. z 2006 r. Nr 94, poz.651. z późn. zm.).

w ramach zatrudnienia socjalnego osoby zainteresowane muszą wykazać się udziałem w pewnych programach pomocy społecznej mających charakter terapeutyczny np. indywidualny program wychodzenia z bezdomności, przejście przez terapię wychodzenia z uzależnienia itp. Ważny jest fakt, iż **formy te traktowane są jako formy aktywności jednostki**. Rodzaj tworzonej formy aktywizującej uzależniony jest od rodzaju ryzyka na jakie jest narażony klient, tak więc może to być:

- indywidualny program wychodzenia z bezdomności
- indywidualny program integracji dla uchodźców.
- program usamodzielniania się osób wychodzących z domów dziecka i innych instytucji opiekuńczych.

Wskazując kategorie uczestników do których adresowana jest ustawa należy zaakcentować fakt, iż należą oni do tzw. grupy osób szczególnie zagrożonych wykluczeniem społecznym, co oznacza że są osobami defaworyzowanymi na otwartym rynku pracy.

Zgodnie z Ustawą należy wymienić: „...

- 1) *bezdomnych realizujących indywidualny program wychodzenia z bezdomności, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej;*
- 2) *uzależnionych od alkoholu, po zakończeniu programu psychoterapii w zakładzie leczenia odwykowego;*
- 3) *uzależnionych od narkotyków lub innych środków odurzających, po zakończeniu programu terapeutycznego w zakładzie opieki zdrowotnej;*
- 4) *chorych psychicznie, w rozumieniu przepisów o ochronie życia psychicznego;*
- 5) *długotrwale bezrobotnych w rozumieniu przepisów o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy;*
- 6) *zwalnianych z zakładów karnych, mających trudności w integracji ze środowiskiem, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej;*
- 7) *uchodźców realizujących indywidualny program integracji, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej,*”¹².

W przygotowaniu Ustawy o zatrudnieniu socjalnym wykorzystano pojęcia zarówno odnoszące się do uczestników oferowanych form wsparcia, jak i podmiotów w ramach których formy będą realizowane:

¹² Tamże: Art.1. pkt. 2. ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym, dz. U. Nr 122, poz. 1143 z późn. Zmianami.

- **Osoby podlegające wykluczeniu społecznemu to:** osoby które, „... ze względu na swoją sytuację życiową nie są w stanie własnym staraniem zaspokoić swoich podstawowych potrzeb życiowych i znajdują się w sytuacji powodującej ubóstwo oraz uniemożliwiającej lub ograniczającej uczestnictwo w życiu zawodowym, społecznym i rodzinnym „¹³
- **Reintegracja społeczna to:** „... oznacza to działania mające na celu odbudowanie i podtrzymanie u osoby uczestniczącej w zajęciach w centrum integracji społecznej, klubie integracji społecznej lub zatrudnionej u pracodawcy, umiejętności uczestniczenia w życiu społeczności lokalnej i pełnienia ról społecznych w miejscu pracy, zamieszkania lub pobytu; „¹⁴
- **Reintegracja zawodowa to:** „... oznacza to działania mające na celu odbudowanie i podtrzymanie u osoby uczestniczącej w zajęciach w centrum integracji społecznej i integracji społecznej zdolności do samodzielnego świadczenia pracy na rynku pracy „¹⁵

Zatrudnienie socjalne jest realizowane przez wyspecjalizowane jednostki Centra **Integracji Społecznej** działające w sferze ekonomii społecznej, które oferują kompleksowe usługi reintegracji społecznej i zawodowej i zgodnie z Ustawą o zatrudnieniu socjalnym należy wymienić: „...

1. kształcenie umiejętności pozwalających na pełnienie ról społecznych i osiąganie pozycji społecznych dostępnych osobom niepodlegającym wykluczeniu społecznemu;
2. nabywanie umiejętności zawodowych oraz przyuczenie do zawodu, przekwalifikowanie lub podwyższenie kwalifikacji zawodowych;
3. naukę planowania życia i zaspokajanie potrzeb własnym staraniem, zwłaszcza przez możliwość osiągnięcia własnych dochodów poprzez zatrudnienie lub działalność gospodarczą;
4. uczenie umiejętności racjonalnego gospodarowania posiadanymi środkami pieniężnymi. „¹⁶

Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 roku o zatrudnieniu socjalnym (Dz.U.Nr 122 poz.1143 z późniejszymi zmianami) określa także zasady zatrudnienia socjalnego osób dotkniętych procesami marginalizacji i wykluczenia społecznego w ramach tzw.

¹³ Tamże: Art.1 pkt. 7.

¹⁴ Tamże: Art. 2 pkt.4.

¹⁵ Tamże: Art. 2 pkt.5.

¹⁶ Tamże: Art. 3 pkt.1.

zatrudnienia wspieranego¹⁷. Koncepcja zatrudnienia wspieranego dotyczy osób, które zakończyły uczestnictwo w zajęciach w Centrum Integracji Społecznej i w wyjątkowych przypadkach przed jego ukończeniem, jednak nie wcześniej niż po upływie 6 miesięcy uczestnictwa w Centrum. Forma zatrudnienia wspieranego¹⁸ - oznacza udzielanie wsparcia o charakterze doradczym i finansowym osobie w rozumieniu art. 1, ustawy o zatrudnieniu socjalnym, w utrzymaniu aktywności zawodowej umożliwiającej podjęcie zatrudnienia, prac społecznie użytecznych w rozumieniu przepisów o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, założenie lub przystąpienie do spółdzielni socjalnej lub podjęcie działalności gospodarczej.

W nowelizacji ustawy zostały wymienione formy wsparcia w obszarze zatrudnienia wspieranego rozszerzone o punkt 3¹⁹:

- 1) prac społecznie użytecznych na zasadach określonych w przepisach o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy;*
- 2) skierowania do pracy (na zasadach określonych w art. 16, ustawy o zatrudnieniu socjalnym)*
- 3) rzecznictwa, poradnictwa zawodowego, psychologicznego i społecznego dla osób realizujących prace społecznie użyteczne w rozumieniu przepisów o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, podejmujących zatrudnienie, działalność gospodarczą, zakładających lub przystępujących do spółdzielni socjalnej.*

Zatrudnienie wspierane realizowane jest w ramach indywidualnego programu zatrudnienia socjalnego lub kontraktu socjalnego, o którym mowa w przepisach o pomocy społecznej. Skierowanie do pracy w ramach zatrudnienia wspieranego, odbywa się na podstawie umowy zawartej między starostą właściwym dla siedziby Centrum a pracodawcą, w której pracodawca zobowiązuje się do zatrudnienia skierowanego uczestnika przez okres nie krótszy niż 12 miesięcy, a starosta do refundowania pracodawcy części wypłaconego tej osobie wynagrodzenia przez okres pierwszych 12 miesięcy, w wysokości nieprzekraczającej:

1. 100% zasiłku dla bezrobotnych wraz ze składką na ubezpieczenia społeczne, w pierwszych 3 miesiącach;
2. 80% zasiłku dla bezrobotnych wraz ze składką na ubezpieczenia społeczne, w 3 kolejnych miesiącach;

¹⁷ art. 3 Dz. U. z 2009 r. nr 91, poz. 742

¹⁸ Nowelizacja ustawy o zatrudnieniu socjalnym. Ogłoszona w Dz. U. z 2004 r. Nr 69, poz. 624 i Nr 99, poz. 1001, z 2005 r. Nr 164, poz. 1366 i Nr 175, poz. 1462, z 2006 r. Nr 94, poz. 651, z 2007 r. Nr 115, poz. 793 oraz z 2009 r. Nr 6, poz. 33.

¹⁹ Tamże.

3. 60% zasiłku dla bezrobotnych wraz ze składką na ubezpieczenia społeczne, w następnych 6 miesiącach.

W praktyce Powiatowy Urząd Pracy, na wniosek kierownika Centrum, pracownika socjalnego, kieruje uczestnika do pracy u pracodawcy lub w Centrum. W sytuacji zatrudnienia uczestnika pracodawca otrzymuje refundację części wypłaconego wynagrodzenia ze środków Funduszu Pracy lub w sytuacji podjęcia działalności gospodarczej uczestnik odpowiednio otrzymuje uprawnienia w oparciu o przepisy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy²⁰.

Kolejna forma aktywizacji zawodowej przewidziana w Ustawie o zatrudnieniu socjalnym to zajęcia w **Klubie Integracji Społecznej**.²¹ Działania w Klubach skupiają się na organizowaniu poradnictwa o charakterze terapeutycznym, zatrudnieniowym, prawnym i samopomocowym. Gmina lub organizacja pozarządowa prowadząca Klub Integracji społecznej może także prowadzić programy zatrudnienia tymczasowego i elementami tych programów mogą być: roboty publiczne, prace społecznie użyteczne, zatrudnienie wspierane, staż, przygotowanie zawodowe dorosłych.

Instrument prawny, jakim jest zatrudnienie socjalne opiera się na założeniu zgodnym z ideą aktywnej polityki społecznej, że podstawą przeciwdziałania ubóstwu i bezrobociu jest wykorzystanie form aktywizacji zawodowej poprzez przekwalifikowanie umiejętności zawodowych lub wsparcie przy zatrudnieniu oraz tworzeniu nowych miejsc pracy. Idea zatrudnienia socjalnego bardzo wyraźnie podkreśla **znaczenie** włączania uczestników w kontakt z podstawowymi instytucjami życia społecznego. Bardzo ważne jest wykształcenie wśród uczestników poczucia niezależności i potrzeby samorealizacji, które pozwolą na pobudzenie w nich cech przedsiębiorczości. Praca z uczestnikami w ramach Centrów Integracji Społecznej i Klubów Integracji Społecznej jest pierwszym krokiem do przywracania uczestnikom wiary w siebie, nauki pełnienia ról społecznych i w rezultacie wejście w pełne uczestnictwo w życiu społecznym.

²⁰ Tamże: Art.16.ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym, dz. U. Nr 122, poz. 1143 z późn. Zmianami i Zob. Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z dnia 1 maja 2004 r. nr 99 poz. 1001 z późniejszymi zmianami).

²¹ Art.18. ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym, dz. U. Nr 122, poz. 1143 z późn. zmianami.

Prawne aspekty działalności CIS – nowelizacja ustawy o zatrudnieniu socjalnym

Podstawą prawną funkcjonowania centrów integracji społecznej jest Ustawa o zatrudnieniu socjalnym z dnia 13 czerwca 2003 roku wraz z ustawami o jej zmianie z 15 czerwca 2007r oraz z dnia 22 lipca 2010 roku.

W roku 2010 zasady tworzenia Centrum Integracji Społecznej uległy zmianie, 22 lipca Sejm przyjął ustawę zmieniającą przepisy w ustawie o zatrudnieniu socjalnym. W Ustawie o zatrudnieniu socjalnym z roku 2003 Centrum Integracji Społecznej mogło być tworzone przez wójta, burmistrza, prezydenta miasta i organizację pozarządową. Centra tworzone przez wójta, burmistrza i prezydenta miały funkcjonować w formie gospodarstwa pomocniczego, zgodnie z przepisami o finansach publicznych. W przypadku Centrów utworzonych przez organizację pozarządową działają one w formie jednostki wyodrębnionej organizacyjnie i finansowo. Posiadają identyfikację organizacyjną i finansową, co umożliwia określenie ich przychodów, kosztów i wyników w oparciu o przepisy o rachunkowości²².

Przyjęta nowelizacja ustawy o zatrudnieniu socjalnym z dnia 22 lipca 2010r. rozszerzyła katalog podmiotów uprawnionych do tworzenia centrów integracji społecznej oraz dostosowuje zasady funkcjonowania tych jednostek do przepisów nowej ustawy o finansach publicznych. Zgodnie z nowelizacją uprawnienia do tworzenia CIS uzyskują wszystkie jednostki samorządu terytorialnego, co oznacza utworzenie tej możliwości także dla powiatu i województwa. Nowelizacja ustawy o zatrudnieniu socjalnym z 22 lipca 2010r. wskazała także rozwiązanie w związku z wejściem w życie nowelizacji ustawy o finansach publicznych, która zakładała likwidację gospodarstw pomocniczych do 31 grudnia 2010r. co postawiło wiele działających już Centrów Integracji Społecznej w sytuacji braku jasnej wizji funkcjonowania w kolejnych latach. W przyjętej nowelizacji czytamy:

„ Art. 1.

W ustawie z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. Nr 122, poz. 1143, z późn. zm.2)) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 3 ust. 2 otrzymuje brzmienie:

„2. Centrum, na zasadach określonych w ustawie, może być tworzone przez:

1) jednostkę samorządu terytorialnego w formie:

²² Art.3, ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym, dz. U. Nr 122, poz. 1143 z późn. zmianami.

- a) jednostki budżetowej,
 - b) samorządowego zakładu budżetowego,
- 2) organizację pozarządową
- zwane dalej „instytucjami tworzącymi”. „²³

Tak więc, nowe centra tworzone będą w formie jednostek budżetowych lub samorządowych zakładów budżetowych. Podobnie centra, które były prowadzone w postaci gospodarstw pomocniczych zostaną przekształcone w jednostki lub samorządowe zakłady budżetowe. Do 31 grudnia 2010 roku samorządy będą musiały dokonać powyższego przekształcenia lub przekazać prowadzenie Centrum Integracji Społecznej w ręce organizacji pozarządowych. Nowelizacja wprowadziła także zmiany dotyczące rozliczenia dotacji i sprawozdania z działalności, w Ustawie o zatrudnieniu socjalnym z 2003r. należało je składać marszałkowi województwa, wójtowi, burmistrzowi lub prezydentowi, natomiast w Art.1. pkt.2, Nowelizacji ustawy o zatrudnieniu socjalnym czytamy „... *przedstawić corocznie, nie później niż do dnia 31 marca, wojewodzie oraz jednostkom i podmiotom przyznającym dotacje Centrum, a także instytucji tworzącej sprawozdanie zawierające rozliczenie dotacji za rok poprzedni, efekty reintegracji zawodowej i społecznej, a także preliminarz wydatków i przychodów na rok bieżący związanych z wykonywaniem usług, o których jest mowa w art. 3 ust.1.*”; „²⁴.

Kolejny punkt, na który należy wskazać w znowelizowanej ustawie dotyczy charakteru prowadzonej działalności. Poprzednia wersja z Ustawy o zatrudnieniu socjalnym z 2003 r. w Art. 9, pkt.2 wskazywała tylko informację że prowadzona działalność tj. patrz. pkt. 1. tego artykułu, nie stanowi działalności gospodarczej. W nowelizacji (art.1 pkt.4.) zostało to określone następująco:

„2. *Działalność wytwórcza, handlowa i usługowa, o której mowa w ust. 1, nie jest działalnością gospodarczą w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 2 lipca 2004r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz. U. z 2007 r. Nr 155, poz. 1095, z późn. zm.3) i może być prowadzona jako statutowa działalność odpłatna pożytku publicznego w rozumieniu przepisów o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.*”;²⁵.

Nowelizacja ustawy o zatrudnieniu socjalnym dotyczy także Artykułu 10, który opisuje sposób finansowania Centrum. Podstawą wprowadzonych zmian jest rozszerzenie podmiotów uprawnionych do tworzenia Centrum Integracji Społecznej i tak zmiany

²³ Art. 1, Ustawa z dnia 22 lipca 2010 r. o zmianie ustawy o zatrudnieniu socjalnym oraz niektórych innych ustaw.

²⁴ Tamże: pkt.2.

²⁵ Tamże: pkt.4.

w zapisach skupiają się na usunięciu „jednostki jaką jest gmina lub rada gminy” i zastąpieniu jej „właściwą jednostką samorządu terytorialnego”. Np. (patrz podkreślenie).

„Kwota dotacji, o której mowa w ust. 1 pkt 1, w przypadku gdy instytucją tworzącą jest jednostka samorządu terytorialnego, jest ustalana jako iloczyn kosztów realizacji reintegracji zawodowej i społecznej w przeliczeniu na jednego uczestnika oraz liczby uczestników zajęć reintegracji zawodowej i społecznej prowadzonych w Centrum i liczby pracowników Centrum, pomniejszonej o przychód uzyskany z działalności, o której mowa w art. 9, i określana corocznie przez organ właściwy jednostki samorządu terytorialnego.”²⁶.

CIS jest formą prawną adresowaną do instytucji oraz organizacji pozarządowych pracujących z osobami zagrożonymi wykluczeniem społecznym wymienionymi w Art.1 pkt.2 ustawy o zatrudnieniu socjalnym. Należy jednak podkreślić, że nie jest to katalog zamknięty i do CIS mogą przystąpić osoby nienależące do żadnej z wymienionych kategorii. Podstawą do skierowania uczestnika do zajęć w CIS jest przede wszystkim kryterium wykluczenia społecznego. Ustawa o zatrudnieniu socjalnym wskazuje, że osoby zagrożone wykluczeniem społecznym to te, które ze względu na swoją sytuację życiową nie są w stanie własnym staraniem zaspokoić swoich podstawowych potrzeb życiowych i znajdują się w sytuacji powodującej ubóstwo oraz uniemożliwiającej lub ograniczającej uczestnictwo w życiu zawodowym, społecznym i rodzinnym. CIS może również realizować programy specjalne dla osób niepełnosprawnych i ubiegać się z tego tytułu o dofinansowanie z funduszu PFRON.

Tworzenie CIS w świetle ustawy o zatrudnieniu socjalnym

Uruchomienie Centrum Integracji Społecznej wymaga kilku etapów formalnych. Pierwszym z nich jest złożenie wniosku przez instytucję tworzącą o przyznanie statusu Centrum, który składa się do wojewody właściwego ze względu na siedzibę tworzonego Centrum. Wniosek powinien być złożony w terminie do 30 kwietnia i 30 września danego roku. Zgodnie z nowelizacją ustawy o zatrudnieniu socjalnym instytucją tworzącą mogą być **wszystkie jednostki samorządu terytorialnego lub organizacja pozarządowa**²⁷.

²⁶ Tamże: pkt.5.

²⁷ Organizacja pozarządowa, która chce prowadzić Centrum musi zgodnie ze swoim statutem zajmować się reintegracją społeczną i zawodową dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym zgodnie z Art. 1 ustawy o zatrudnieniu socjalnym.

Składany wniosek powinien zawierać następujące informacje:

- nazwa instytucji, która tworzy Centrum
- informacja o miejscu funkcjonowania Centrum i planowanym terminie rozpoczęcia działalności,
- liczba uczestników przewidziana w uruchomieniu Centrum oraz wskazanie, dla jakiej grupy uczestników Centrum będzie świadczyć usługi,
- zaplanowany rodzaj działalności wytwórczej, handlowej lub usługowej,
- program prac, jaki będzie prowadzony z uczestnikami w ramach reintegracji zawodowej i społecznej,
- przewidywana liczba pracowników zatrudnionych w Centrum oraz ich kwalifikacje, określenie rodzaju zawieranych umów o pracę z pracownikami Centrum oraz określenie wymiaru czasu pracy osób zatrudnionych w Centrum;
- Informacje o organizacji i systemie prowadzonych zajęć w Centrum,
- Informacja o zakładanych rezultatach działania Centrum, w tym liczbę przewidywanych osób do przyuczenia do zawodu, przekwalifikowania lub podwyższenia kwalifikacji. Informacja o przewidywanej liczbie osób, którym uczestnictwo w zajęciach w Centrum i wspierane zatrudnienie socjalne przyczynią się do uzyskania zatrudnienia na zasadach przewidzianych w przepisach prawa pracy lub pomogą w podjęciu działalności gospodarczej. Informacja o przewidywanej liczbie osób usamodzielnionych ekonomicznie,
- Informacje o szacunkowym rocznym preliminarzu ogólnych kosztów działalności Centrum, z uwzględnieniem kosztów realizacji reintegracji zawodowej i społecznej.
- Informacje o wysokości zasobów własnych instytucji tworzącej Centrum, które zostały poniesione na utworzenie Centrum z opisem form tych zasobów. Informacje o przewidywanym udziale własnym w finansowaniu działalności Centrum.
- Informacje o innych źródłach finansowania działalności Centrum, z uwzględnieniem środków określonych w gminnym programie profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień oraz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu,
- Projekt regulaminu Centrum.²⁸

²⁸ Art. 4, pkt.2, ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym, dz. U. Nr 122, poz. 1143 z późn. zmianami

Na podstawie złożonego wniosku wojewoda nadaje status Centrum, co umożliwia przejście do kolejnego etapu, jakim jest podjęcie uchwały przez Radę jednostki samorządowej powołującej Centrum. Podejmowana uchwała zawiera następujące elementy:

- Powołanie Centrum Integracji społecznej
- Przygotowanie statutu
- Przyjęcie formy Centrum (jednostki samorządowej lub samorządowego zakładu budżetowego)²⁹
- Określenie budżetu

W wyniku realizacji przyjętej uchwały podejmowane są wszystkie działania mające na celu utworzenie Centrum, w ramach tych działań zostaje zatrudniona kadra, określona lokalizacja, przyjęcie odpowiedniej organizacji pracy. W przypadku gdy jednostką tworzącą jest organizacja pozarządowa³⁰, po złożeniu wniosku do wojewody i nadaniu statusu Centrum, Organizacja pozarządowa powinna przygotować, a następnie przyjąć uchwałę tej organizacji o wydzieleniu w swojej strukturze nowej, wyodrębnionej pod względem organizacyjnym i finansowym jednostki. W rezultacie powinna przyjąć zmiany w statucie i zgłosić zmiany w KRS. Ostatnim etapem będzie określenie zasad funkcjonowania centrum Integracji społecznej oraz wskazanie osób odpowiedzialnych za prowadzenie Centrum.

Status Centrum przyznany przez wojewodę na podstawie złożonego wniosku wynosi 5 lat i jest równoznaczny z wpisem do rejestru jednostek organizacyjnych. W postępowaniu administracyjnym wyższego stopnia o nadaniu lub utracie statusu Centrum organem właściwym jest minister do spraw zabezpieczenia społecznego.

Utworzenie Centrum przez jednostkę samorządową lub organizację pozarządową nakłada na nie szereg obowiązków do których należy:

- Informować wojewodę o każdej zmianie dotyczącej informacji zawartych w składanym wniosku w terminie do 30 dni od zaistnienia tej zmiany,
- przedstawiać corocznie, nie później niż do dnia 31 marca, wojewodzie oraz jednostkom i podmiotom przyznającym dotacje Centrum, a także instytucji tworzącej sprawozdanie zawierające rozliczenie dotacji za rok poprzedni, efekty

²⁹ Zob. Art. 1, pkt.3, Ustawa z dnia 22 lipca 2010 r. o zmianie ustawy o zatrudnieniu socjalnym oraz niektórych innych ustaw.

³⁰ Organizacja pozarządowa zgodnie z Art. 3 ust.2 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz.u. z 2003 r. Nr 96, poz.873 z późn. zm.)

reintegracji zawodowej i społecznej, a także preliminarz wydatków i przychodów na rok bieżący związanych z wykonywaniem usług, o których mowa w art. 3 ust. 1”;

- W odniesieniu do powyższego, minister do spraw zabezpieczenia społecznego określił (w formie rozporządzenia) wzór sprawozdania zawierający następujące dane;
 - o Liczba uczestników i pracowników w okresie sprawozdawczym,
 - o Liczba uczestników samodzielnych ekonomicznie,
 - o Liczba uczestników przyuczonych do zawodu oraz uczestników, którzy zmienili lub podwyższyli kwalifikacje.
 - o Wykonanie planu finansowego za rok poprzedni z uwzględnieniem przyznanych dotacji
 - o Projekt planu finansowego na dany rok.

W przypadku niezrealizowania przyjętych przez Centrum założeń (art. 4, ustawy o zatrudnieniu socjalnym), co uniemożliwiłoby wykonanie określonych usług (art.3 ustawy o zatrudnieniu socjalnym) lub w sytuacji nieprawidłowości rozliczeń finansowych wojewoda wydaje decyzję o utracie statusu Centrum.

Centrum, w ramach reintegracji zawodowej, może prowadzić działalność wytwórczą, handlową lub usługową oraz działalność wytwórczą w rolnictwie, z wyłączeniem działalności polegającej na wytwarzaniu i handlu wyrobami przemysłu paliwowego, tytoniowego, spirytusowego, winiarskiego, piwowarskiego, a także pozostałych wyrobów alkoholowych o zawartości alkoholu powyżej 0,5% oraz wyrobów z metali szlachetnych albo z udziałem tych metali. Zgodnie z wyraźną regulacją ustawową, działalność powyższa nie stanowi działalności gospodarczej w rozumieniu przepisów o działalności gospodarczej i powinna być prowadzona jako statutowa działalność odpłatna pożytku publicznego zgodnie z przepisami o działalności pożytku publicznego i wolontariacie. Dodać należy, że uczestnicy CIS mogą podjąć wspólną działalność gospodarczą w formie omówionej już spółdzielni socjalnej. Źródło finansowania Centrum związane z jego uruchomieniem i zostało określone w art. 7 i 8. Ustawy o zatrudnieniu socjalnym. W sytuacji, gdy Centrum tworzy jednostka samorządu terytorialnego dotacje na pierwsze wyposażenie pochodzi z dochodów własnych samorządu³¹, także marszałek województwa może przyznać Centrum dotacje na wyposażenie i środki na funkcjonowanie przez pierwsze 3 miesiące. Wielkość dotacji i możliwości jego wykorzystania szczegółowo

³¹ Dotacje z dochodów własnych jednostek samorządu terytorialnego pochodzą ze środków przeznaczonych na realizację programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych. Zob. Art. 7, 8, 10 ustawy o zatrudnieniu socjalnym

także określa Ustawa³². W przypadku organizacji pozarządowej tworzącej Centrum środków na jego utworzenie powinny pochodzić z zasobów instytucji tworzącej tj. organizacji pozarządowej i dotacji gminy. Po uruchomieniu Centrum sposób finansowania jego działalności może opierać się na kilku możliwościach:

- Dotacji pochodzącej z dochodów własnych jednostek samorządu terytorialnego,
- Dochodów uzyskiwane z działalności wytwórczej Centrum prowadzonej w ramach reintegracji zawodowej,
- środki z Unii Europejskiej,
- zasobów własnych instytucji tworzącej.

Utworzenie Centrum jest dopiero pierwszym etapem w jego funkcjonowaniu³³, na jego sukces składać się teraz będzie wiele elementów wśród których do najważniejszych należy właściwy dobór kadry. Pracownikiem kluczowym jest kierownik placówki w dużej mierze odpowiedzialny za rekrutację personelu, ale także i właściwe prowadzenie działalności. W zależności od tego, czy będzie posiadał cechy przywódcze, umiejętność budowania zespołu, będzie kreatywny, otwarty na nowe pomysły i co jest bardzo ważne będzie potrafił pozyskać partnerów do współpracy szanse na sukces Centrum będą się zwiększały.

Ustawa o zatrudnieniu socjalnym przedstawia szczegółowo zasady funkcjonowania Centrum, jego organizację, zasady kierowania uczestników do Centrum i zasady ich uczestnictwa. Jednak pozostawia także ogromne pole do inwencji pracownikom Centrum np. o tym jakie formy i profile przyjmą proponowane szkolenia i warsztaty w ramach reintegracji społecznej i zawodowej. Jakiego rodzaju będzie to przygotowanie zawodowe zadecyduje zespół profesjonalistów po uprzedniej diagnozie sytuacji w społeczności lokalnej. Diagnoza będzie dotyczyła zarówno problemów społecznych z jakimi spotykają się potencjalni uczestnicy i ich rodziny, uwarunkowań społeczno-gospodarczych, jak i możliwości wprowadzenia zmian szczególnie w obszarze rozwoju zawodowego i społecznego swoich uczestników.

Centrum Integracji Społecznej jest miejscem dającym uczestnikom szanse i realne możliwości na zdobycie pełnej samodzielności ekonomicznej i społecznej, co jest wymierną korzyścią dla nich samych, ale także stanowi niezaprzeczalną wartość dla społeczności lokalnej w ramach tworzenia tzw. kapitału społecznego. Rosnący potencjał

³² Szczegółowy opis dotacji i wydatkowania znajduje się w Art. 7 i 10 ustawy o zatrudnieniu socjalnym.

³³ Obecnie dostępnych jest wiele poradników z zakresu tworzenia i prowadzenia Centrum Integracji Społecznej, w których omówione zostały poszczególne etapy zakładania i prowadzenia CIS. Np. Poradnik. Zakładanie i prowadzenie CIS. Red. P. Narodowicz, A. Juros, W. Bylicki, K. Sokołowska, P. Wiśniewski. Lublin 2010.

podmiotów ekonomii społecznej, w tym także CIS, tworzenie płaszczyzn współpracy pomiędzy lokalnymi partnerami pozwalana na bardziej skuteczne działania w ramach reintegracji społecznej i budowanie silnej i aktywnej społeczności lokalnej.

Płaszczyzny współpracy CIS z organizacjami i instytucjami w ramach partnerstwa lokalnego

Współpraca Centrum Integracji społecznej z organizacjami i instytucjami działającymi na rzecz osób wykluczonych społecznie odbywa się w oparciu o zasady lokalnego partnerstwa społecznego. Partnerstwo społeczne jest zjawiskiem dynamicznym i bardzo trudnym do zdefiniowania. Ideę partnerstwa społecznego odnajdujemy w Ustawie o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy³⁴, gdzie wymieniony zostały instytucje dialogu społecznego i instytucje partnerstwa lokalnego jako odpowiedzialne za prowadzenie działań w obszarze instytucji rynku pracy. Partnerstwo lokalne i społeczne łączy zaangażowanie władz samorządowych, organizacji pozarządowych, instytucji publicznych, szkół, przedsiębiorców oraz innych instytucji i stowarzyszeń, które chcą brać udział w budowaniu zespołów lokalnego rozwoju. Celem takich grup jest efektywne rozwiązywanie problemów społecznych, w tym także przeciwdziałają skutkom wykluczenia społecznego.

Partnerstwa społeczne pozwalają zaktywizować organizacje, instytucje i osoby ważne dla społeczności lokalnej w celu wspólnego działania i współpracy międzysektorowej. Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD) wyróżnia trzy główne kierunki działań partnerstwa, które poprawiają lokalne zarządzanie ³⁵:

1. Partnerstwa stymulują i promują wykorzystanie rządowych działań, które są zgodne z lokalnymi priorytetami, w zakresie np. rozwoju ekonomicznego, czy spójności społecznej. Partnerstwa pracują z potencjalnymi odbiorcami publicznych, czy rządowych programów. Pomagają mieszkańcom lokalnych społeczności w korzystaniu z tych programów, wspomagają lokalne grupy w ubieganiu się o granty, upowszechniają informacje.
2. Partnerstwa pomagają swoim członkom z sektora publicznego w lepszym doborze takich działań rządowych, które pasują do lokalnych potrzeb i celów. Przybliżają publiczne, rządowe programy do lokalnie zidentyfikowanych celów.

³⁴ Rozdz. 3, Art.6 ustawy z 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

³⁵ Zob.: www.dialogspoleczny.pl

3. Partnerstwa łączą różne programy i lokalne inicjatywy. Dzięki temu optymalizują ich wzajemny wpływ. Identyfikują i wykorzystują szanse do łącznia i wzmacniania efektów publicznych programów i lokalnych inicjatyw. Partnerstwa szukają efektu synergii, który pozwala na maksymalizowanie wpływu różnych wysiłków i zaangażowań zgodnych z lokalnymi priorytetami. Partnerstwa przekonują swoich członków do łączenia zasobów we wspólnych projektach.

Tworzenie partnerstwa społecznego w dużej mierze zależy od potrzeb lokalnej społeczności, problemów społecznych i charakteru zadań potencjalnych partnerów. Obszarem aktywności partnerów społecznych, w którym istnieje wiele możliwości skutecznej współpracy jest rynek pracy i reintegracja społeczna. Z doświadczeń podmiotów ekonomii społecznej należy wskazać, iż lokalne partnerstwo społeczne może np.:

- realizować programy socjalne, promujące zatrudnienie, aby efektywniej odpowiedzieć na lokalne problemy bezrobocia, biedy i wykluczenia społecznego;
- dostarczać lokalnych ram instytucjonalnych, które mogą - zgodnie z interesami lokalnych społeczności oraz grup społecznie wyłączonych - zaangażować i wzmocnić najistotniejsze podmioty;
- poprawić realizowanie centralnych programów np. ekonomicznych, socjalnych na szczeblu lokalnym i regionalnym poprzez dostosowanie ich do lokalnych potrzeb i potencjału;
- działać jako forum dla innowacji poprzez wykorzystanie posiadanych lokalnych zasobów i poprzez wytwarzanie nowych zasobów.³⁶

Współpraca międzysektorowa jest niezbędna w skutecznym funkcjonowaniu Centrum Integracji Społecznej, zarówno w przypadku kierowania potencjalnych uczestników do Centrum, jak i przy podejmowaniu przez Centrum form wsparcia dla uczestników. Działania CIS skupione są na różnego rodzaju formach terapii, pracy socjalnej z uczestnikami i ich rodzinami oraz aktywizacji zawodowej, co wymaga dobrej współpracy z wieloma podmiotami w zainteresowaniu których także jest współpraca z osobami zagrożonymi wykluczeniem społecznym. Do podmiotów tych możemy zaliczyć wszystkie odpowiadające kategorii uczestników wskazanych w art. 1 ustawy o zatrudnieniu socjalnym np. schroniska dla osób bezdomnych, zakłady leczenia odwykowego, powiatowe urzędy pracy, kuratorzy sądowi, ośrodki dla uchodźców. Współpraca z partnerami może przybierać różne formy w zależności od potrzeb i aktualnych możliwości instytucji, może to być konsultacja, opinia, porozumienie, wniosek, organizacja szkoleń i warsztatów itp.

³⁶ Tamże.

Partnerami kluczowymi w skutecznym funkcjonowaniu Centrum są:

- **Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie (PCPR)** współpracuje w procesie rekrutacji uczestników, za zgodą klienta wnioskując o jego udział w pracach Centrum. PCPR może skierować do Centrum także osoby, które otrzymały status uchodźcy PCPR i objęte zostały indywidualnym programem integracji.
- **Ośrodki Pomocy Społecznej (OPS)** podobnie jak PCPR współpracują w procesie rekrutacji uczestników i także przygotowują wniosek dotyczący przyjęcia klienta na zajęcia w Centrum. Jednak w przypadku ośrodków pomocy społecznej współpraca z Centrum może być znacznie szersza i silniejsza. Pracownicy socjalni zatrudnieni w ośrodkach pomocy społecznej przeprowadzają wywiady środowiskowe i mają możliwość monitorowania klientów, a w przyszłości także potencjalnych uczestników Centrum. Kontakt ze środowiskiem pozwala pracownikom socjalnym przygotować opinie do wniosku uczestnictwa w Centrum, a także pozwala na podjęcie bezpośrednich działań np. zgłosić do ubezpieczenia osoby podlegające ubezpieczeniu i opłacić za te osoby należne składki zgodnie z obowiązującym ustawodawstwem³⁷. Współpraca Centrum z ośrodkami pomocy społecznej jest szczególnie bliska w związku z wspólnym zainteresowaniem jednej i drugiej instytucji sytuacją rodzinną, społeczną i zawodową uczestnika. Zarówno pracownicy socjalni ośrodka pomocy społecznej, jak i pracownik socjalny Centrum wspólnie mogą opracowywać plan prowadzonej pracy socjalnej z uczestnikiem. Współpraca ta daje możliwość uzupełnienia pracy socjalnej o te elementy, które stanowią specyfikę każdej z wymienionych instytucji. W rezultacie powstaje pełna i spójna diagnoza i możliwość przygotowania skutecznego programu wsparcia dla uczestnika w ramach aktywnej integracji. Dobry kontakt i współdziałanie pracowników OPS i Centrum bardzo często jest kluczowym elementem w procesie powrotu uczestnika do pełnego uczestnictwa w życiu społecznym, rodzinnym i zawodowym.
- **Powiatowy Urząd Pracy (PUP)** podstawowym zadaniem pracowników PUP jest informowanie o ofertach pracy i promowanie wśród osób bezrobotnych uczestnictwa w zatrudnieniu socjalnym. Powiatowy Urząd Pracy współuczestniczy także w procesie rekrutacji poprzez przygotowanie wniosku dla

³⁷ Zob. Art.66 i 86 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 roku o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. z 2004 r. Nr 210 poz. 2135 z późn. zm.).

osoby bezrobotnej uprawniającego do uczestnictwa w zajęciach Centrum. W oparciu o ustawę o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy³⁸ pracownicy PUP refundują wydatki związane ze świadczeniami integracyjnymi i składkami na ubezpieczenia społeczne. W przypadku osób, które już są uczestnikami Centrum Integracji Społecznej istnieje możliwość skierowania ich do pracy w Centrum lub na otwarty rynek pracy w ramach zatrudnienia wspieranego³⁹. PUP może także wspierać Centrum przy organizowaniu i realizacji programów aktywnej integracji poprzez współpracę doświadczonych doradców zawodowych i pośredników pracy.

- **Klub Integracji Społecznej (KIS)** w ramach zadań realizowanych przez Kluby Integracji Społecznej⁴⁰ podstawowym jego partnerem jest ośrodek pomocy społecznej. Wynika to zarówno z wspólnych celów, jak i z faktu, iż warunkiem uczestnictwa w KIS jest realizacja kontraktu socjalnego⁴¹, który jest zawierany pomiędzy klientem a ośrodkiem pomocy społecznej. Tak więc, współpraca Centrum z OPS i KIS jest współpracą trójstronną. Zarówno OPS i KIS mogą wnioskować o uczestnictwo w CIS osób zainteresowanych, opracowują opinię potencjalnego uczestnika, a przede wszystkim mogą współpracować przy tworzeniu programu terapeutycznego i samopomocowego dla uczestnika. Typowym obszarem partnerstwa KIS wobec Centrum jest przygotowanie i organizacja szkoleń i warsztatów zawodowych.
- **Izby Rzemieślnicze, Ośrodki Doskonalenia Nauczycieli, placówki kształcenia dorosłych, itp.** współpraca przy opracowaniu programów szkoleniowych dla uczestników CIS.
- **Przedsiębiorcy** współpraca z przedsiębiorcami jest niezbędna w celu zorganizowania warsztatów praktycznej nauki zawodu dla uczestników CIS. Pracodawca może obserwować uczestnika w czasie trwania praktyki zawodowej, co pozwala na przygotowanie opinii o zakresie jego umiejętności zawodowych, rozwojowych, zaangażowania i postawy w środowisku pracy. Współpraca z przedsiębiorcami stwarza także możliwość przygotowania potencjalnych miejsc pracy dla uczestników i jest jednocześnie źródłem informacji o aktualnym

³⁸ Art. 108, ustawy z 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

³⁹ Art. 16, ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym, dz. U. Nr 122, poz. 1143 z późn. zmianami.

⁴⁰ W ramach reintegracji zawodowej i społecznej do zadań KIS należy: kształtowanie umiejętności uczestnictwa w życiu społecznym i pełnienia ról społecznych, podniesienie kwalifikacji zawodowych. Zob. Art. 1 i Art. 18, ustawy o zatrudnieniu socjalnym.

⁴¹ Zob. Art. 18, ust. 4 ustawy o zatrudnieniu socjalnym.

i przyszłym zapotrzebowaniu rynku pracy na konkretne zawody ze względu na profil i wielkość tego zapotrzebowania.

- **Zakłady Lecznictwa Odwykowego, Poradnia Leczenia Uzależnień** jedną z ważnych form terapii w ramach leczenia uzależnień jest praca, dlatego też instytucje te powinny być szczególnie zainteresowane współpracą z Centrum. Partnerstwo może być realizowane poprzez informowanie osób zainteresowanych o możliwości podjęcia zatrudnienia socjalnego, a w konsekwencji aktywnie uczestniczyć w procesie rekrutacji wnioskując o udział tych osób w pracach Centrum.
- **Kuratorzy sądowi, zakłady karne, schroniska dla osób bezdomnych, kluby AA, Monar**, inne ośrodki wsparcia i organizacje pozarządowe w zależności od profilu instytucji poziom zaangażowania we współpracy z Centrum może być na różnym poziomie. Wszystkie te instytucje mogą prowadzić działania promujące i informujące wśród osób zagrożonych wykluczeniem społecznym na temat zatrudnienia socjalnego, jakie oferuje Centrum Integracji Społecznej. Znacznie bliższy i szerszy poziom współpracy wymagany jest od kuratorów sądowych, którzy mogą bezpośrednio uczestniczyć i wspomagać proces reintegracji społecznej uczestnika. Stały kontakt z pracownikiem socjalnym Centrum, wymiana informacji o postępach i zagrożeniach dotyczących uczestnika pozwalają na przygotowanie kompleksowego wsparcia i w rezultacie skutecznej reintegracji.

Powyższe instytucje nie wyczerpują wszystkich możliwości, są jednak z perspektywy funkcjonowania Centrum najbardziej istotnymi. W kontekście wspólnego zadania, jakim jest praca na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym współdziałanie wspomnianych instytucji jest warunkiem niezbędnym do tworzenia kompleksowych rozwiązań dla osób dotkniętych procesami marginalizacji i wykluczeniem społecznym. Centrum Integracji Społecznej **nie może być rozpatrywane w kategorii „konkurencji”** tworzenia usług na rzecz zagrożonych wykluczeniem, ale jako jednostka realizująca reintegrację społeczną i zawodową uzupełniając działania podejmowane przez swoich potencjalnych partnerów społecznych.

Warunkiem skutecznej współpracy pomiędzy instytucjami jest także odpowiednie przygotowanie pracowników, powinny być to osoby rozumiejące zarówno ideę tworzenia Centrum, jak i przygotowane merytorycznie do tej współpracy. Promowanie idei zatrudnienia socjalnego wśród lokalnych partnerów społecznych może się odbywać poprzez organizowanie wspólnych szkoleń, konferencji, spotkań integracyjnych itp.

Wspólnym celem zawodowym specjalistów takich jak kuratorzy, terapeuci, psychologowie, pedagodzy, pracownicy socjalni, służby zatrudnienia jest powrót osób wykluczonych do pełnienia ról społecznych, rodzinnych i zawodowych. Wszystkie przypadki udanej reintegracji społecznej i zawodowej uczestnika powinny być traktowane jako zespołowy sukces partnerów społecznych, który pozwoli zwiększyć intensywność współpracy międzysektorowej, jako warunku efektywnej realizacji wspólnych zadań wymienionych instytucji.

Dobre praktyki - Działalność Centrum Integracji Społecznej w Chełmie⁴²

Centrum Integracji Społecznej w Chełmie powstało w 2006 roku. Wykorzystując możliwości jakie dała ustawa o zatrudnieniu socjalnym i jednocześnie mając na uwadze problemy podopiecznych Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Chełmie, Rada Miasta podjęła uchwałę umożliwiającą podjęcie starań o utworzenie Centrum Integracji Społecznej. Działalność CIS rozpoczęto w połowie sierpnia 2006 roku w formie gospodarstwa pomocniczego przy Miejskim Ośrodku Pomocy Rodzinie.

Głównym powodem wyboru takiego rodzaju wsparcia proponowanego dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym był brak na terenie miasta placówki, która realizowałaby zadania z zakresu reintegracji społecznej i zawodowej, a także przyczyniłaby się do ograniczenia zjawiska bezrobocia na terenie miasta Chełma⁴³.

Podstawowym celem prowadzenia CIS jest realizowanie pełnego zakresu programu zatrudnienia socjalnego skierowanego do osób wskazanych w art. 1 ust. 2 ustawy o zatrudnieniu socjalnym, umożliwiającego walkę z ubóstwem, marginalizacją i wykluczeniem społecznym. Corocznie Centrum swoje usługi kieruje do grupy 50 - 60 osób spełniających kryteria wskazywane w ustawie i jednocześnie długotrwale korzystających z pomocy społecznej.

Program zatrudnienia socjalnego w CIS przebiega wielopłaszczyznowo i jego głównym celem jest:

- 1) usamodzielnienie osób dotkniętych dysfunkcjami, zagrożonych lub podlegających wykluczeniu społecznemu przez edukację zawodową i społeczną w celu

⁴² Rozdział opracowany na podstawie niepublikowanej pracy dyplomowej Katarzyny Sokołowskiej, *EFEKTY DZIAŁALNOŚCI CENTRUM INTEGRACJI SPOŁECZNEJ W CHELMIE - JEDNOSKI SEKTORA EKONOMII SPOŁECZNEJ*. Praca napisana w Instytucie Socjologii UMCS, Lublin 2010.

⁴³ Według danych Powiatowego Urzędu Pracy w Chełmie w marcu 2005 stopa bezrobocia wynosiła 24,6%.

osiągnięcia, własnym staraniem, samodzielności ekonomicznej, rozbudzenia aspiracji do podnoszenia własnych kwalifikacji zawodowych;

- 2) prowadzenie szeroko rozumianej profilaktyki społecznej poprzez odbudowywanie zniszczonych więzi, powrót do norm powszechnie używanych w rodzinie, grupie, społeczeństwie;
- 3) stworzenie instytucjonalnych mechanizmów, umożliwiających zatrudnienie i związaną z tym readaptację zawodową i integrację społeczną dla tych osób, które nie są w stanie wykazać wymaganej produktywności, co znacznie ogranicza możliwości zatrudnienia na otwartym rynku pracy.

Pełen zakres usług świadczonych podczas edycji zatrudnienia socjalnego obejmuje szereg zajęć zorganizowanych w dwóch blokach reintegracji społecznej i zawodowej, tematycznie dostosowanych do potrzeb grupy i mających na celu wzmocnienie potrzeby powrotu do pełnienia ról społecznych oraz przywracania wśród uczestników wartości obowiązujących na rynku pracy.

Nad prawidłową realizacją zadań czuwa kadra składająca się ze specjalistów z dziedziny pracy socjalnej, socjoterapii, psychologii, terapii uzależnień oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu oraz obsługa administracyjna.

Szczegółowe zasady zatrudnienia socjalnego określa się w regulaminie uczestnictwa CIS oraz w Indywidualnym Programie Zatrudnienia Socjalnego, dokumencie opracowywanym przez pracowników i dostosowanym do indywidualnych potrzeb uczestnika. Kandydaci do uczestnictwa byli rekrutowani spośród osób długotrwale korzystających z pomocy społecznej, pozostających długotrwale bez zatrudnienia i ewidencjonowanych przez Powiatowy Urząd Pracy, pozostających pod opieką Kuratorów Sądowych, a także będących klientami Ośrodka Leczenia Uzależnień.

Do stycznia 2010 roku Centrum Integracji Społecznej w Chełmie zrealizowało trzy edycje zatrudnienia socjalnego podczas, których program ukończyło 179 osób:

1. I edycja od 16.10.2006 roku do 31.12.2007 roku - 64 osoby;
2. II edycja od 14.01.2008 roku do 28.02.2009 roku - 50 osób;
3. III edycji od 15.01.2009 roku 31.01.2010 roku - 65 osób.

We wszystkich trzech edycjach największy odsetek uczestników stanowiły osoby długotrwale bezrobotne (ponad 50%), kolejną dość liczną grupą (I -25%, II – 18%, III – 18%) były osoby uzależnione od alkoholu po terapii odwykowej, w I i II edycji ok. 20% stanowiły osoby bezdomne realizujące indywidualny program wychodzenia z bezdomności, w III edycji tych osób było znacznie mniej – tylko 5%. Do udziału

w zajęciach II i III edycji były rekrutowane osoby z kategorii zwalnianych z zakładów karnych i stanowiły one odpowiednio w II (2%) i III (9%) ogółu uczestników.

Program zatrudnienia socjalnego kierowany był do osób dorosłych nieaktywnych zawodowo. Na przestrzeni trzech edycji działalności największy udział w zajęciach miały osoby w wieku 26 – 55 lat. Biorąc pod uwagę płeć w I edycji w programie uczestniczyło 56% kobiet (36 osób) oraz 44% mężczyzn (28 osób), w II edycji tendencja ta się utrzymywała i udział kobiet w programie wynosił 60% kobiet (30 osób) oraz 40% mężczyzn (20 osób). W trzeciej edycji, pomimo zwiększenia ogólnej liczby uczestników udział kobiet wynosił 71% tj.(46 osób), a 29% mężczyzn (19 osób). Zwiększony udział kobiet w zatrudnieniu socjalnym może wynikać również ze struktury bezrobocia notowanego w Chełmie, gdzie zauważa się większą liczbę kobiet niż mężczyzn rejestrowanych jako osoby bezrobotne, w tym również długotrwale bezrobotne.

Reintegracja społeczna

Obejmowała następujące typy zajęć: warsztaty motywacyjne, edukację ogólną, doradztwo zawodowe, grupy terapeutyczne, grupy wsparcia (dla kobiet, dla rodziców). Programy tych zajęć zostały dostosowywane do potrzeb grup uczestniczących, zawsze są odnoszone do pojawiających się problemów.

Warsztaty motywacyjne - to zajęcia prowadzone przez psychologa i socjoterapeutę w małych grupach. Uczestnictwo w tego typu zajęciach pozwalało na otwarcie się w grupie, mówienie często o trudnych życiowych doświadczeniach oraz wymagało poszanowania godności ludzkiej i tolerancji. Spotkania te bardzo zbliżały do siebie członków poszczególnych grup. Zakres tematyczny był dostosowany do potrzeb uczestników, ale najczęściej obejmował następujące treści:

1. Warsztat umiejętności poznawania siebie (poznawanie samego siebie, poczucie własnej wartości, wzmacnianie samooceny, świadomość własnej wartości jako elementarnej jednostki społeczeństwa);
2. Trening zachowań asertywnych (obrona i stanowienie swoich praw, wyrażanie uczuć, przyjmowanie uczuć i opinii, wyrażanie osobistych uczuć i opinii, nauka zachowań asertywnych);
3. Uczucia i emocje – ich wpływ na nasze życie (emocje – wróg czy przyjaciel, budowanie relacji z bliskimi, uczucie złości, radzenie sobie ze złością);

4. Doskonalenie umiejętności kontrolowania stresu (umiejętność radzenia sobie ze stresem, konstruktywność działań w sytuacjach trudnych, planowanie i podejmowanie decyzji);
5. Rozwój umiejętności rozwiązywania konfliktów;
6. Budowanie prawidłowych relacji w rodzinie (rodzina – fazy życia rodzinnego, hierarchia, granice, kryzysy rodzinne, rola uczuć i emocji, nagród i kar w wychowaniu)⁴⁴.

Zdjęcie 1. Sale wykładowe. Warsztaty motywacyjne.

Źródło: Archiwum CIS

Doradztwo zawodowe - Ważnym blokiem programowym w ramach reintegracji społecznej, jednocześnie przygotowującym do podjęcia zatrudnienia, stanowiły zajęcia z doradztwa zawodowego, które pozwalały kształtować i rozwijać umiejętności niezbędne do aktywnego poruszania się na rynku pracy. Beneficjenci aktywnie uczestniczący w zajęciach przełamywali stereotypowe myślenie na temat możliwości znalezienia pracy, metod jej poszukiwania, dzięki czemu wielu z nich było w stanie podjąć zatrudnienie.

Zajęcia z doradztwa zawodowego w Centrum Integracji Społecznej wychodziły naprzeciw oczekiwaniom uczestników. Zachęcały do podjęcia działań zmierzających do

⁴⁴ Zagadnienia ujęte w programie autorskim „Warsztaty motywacyjne” opracowanym przez psychologa CIS (w archiwum zakładowym CIS)

powrotu do aktywności zawodowej. Uczyły, że chcąc odnieść sukces na rynku pracy, wybrać rodzaj pracy, przedstawić swoją kandydaturę przyszłemu pracodawcy, znaleźć zatrudnienie i kierować skutecznie swoim rozwojem – należy posiadać rzetelną wiedzę na swój temat (wiedza o sobie jest niezbędna do napisania dobrego CV oraz listu motywacyjnego), na temat rynku pracy, a także stosowania aktywnych metod poszukiwania pracy.

Zdjęcie 2. Sale wykładowe. Warsztaty motywacyjne.
Źródło: Archiwum CIS

Blok edukacji ogólnej - Istotnym elementem reintegracji społecznej był blok edukacji ogólnej, gdzie uczestnicy mogli podnieść swoją wiedzę min. z zakresu etyki, podstaw funkcjonowania państwa i społeczeństwa, promocji zdrowia. Osoby zainteresowane miały możliwość uczestnictwa w profesjonalnych sesjach terapeutycznych prowadzonych przez doświadczonego terapeutę uzależnień.

Spotkania integracyjne - Poza wymienionymi wyżej zajęciami, w ramach reintegracji społecznej odbywały się różnego rodzaju spotkania integracyjne dla uczestników mające na celu uaktywnienie społeczne uczestników, odbudowanie więzi społecznych, a często również rodzinnych. Podczas spotkań oraz wycieczek kulturalno-edukacyjnych beneficjenci nie tylko się bawili, ale również zdobywali ogólną wiedzę z różnych dziedzin życia, uczyli się efektywnie spędzać czas ze swoją rodziną. Niezatarcie

wrażenia wywarła na uczestnikach możliwość wzięcia udziału w wystawie „Chińska armia terakotowa cesarza Qin” organizowanej przez muzeum chełmskie, gdzie podczas oglądania unikatowych eksponatów uczestnicy nakładali stylizowane stroje.

Zdjęcie 3. Wyjście do muzeum.

Źródło: Archiwum CIS

Zdjęcie 4. Dzień dziecka.

Źródło: Archiwum CIS

Dużą rolę w procesie reintegracji społecznej odgrywały organizowane w Centrum spotkania całych rodzin. Miały one na celu wzbudzenie motywacji do spędzania wolnego czasu z dziećmi, naukę organizacji niedrogich, ale ciekawych imprez we własnym środowisku. Spotkanie było przygotowywane przez uczestników CIS ze wszystkich grup zawodowych. Pod okiem instruktorów przygotowywane były plany przedsięwzięcia i rozdzielane zadania. Rodzice

w tym dniu mieli okazję pokazać dzieciom swoje miejsce pracy, dzieci spotykały rodziców przy codziennych zajęciach zawodowych. Wszyscy uczyli się, że wspólne spędzanie czasu może być przyjemne. Podczas spotkania pociechy z apetytem zjadały się smacznymi kanapkami, naleśnikami, sałatką owocową oraz słodyczami. Poczęstunek przygotowała grupa kulinarno - porządkowa „pod okiem” swojej instruktorki. Dzieci z uśmiechem uczestniczyły w zabawach na świeżym powietrzu organizowanych przez uczestników grupy opiekuńczej. Nad prawidłowym funkcjonowaniem grilla czuwali panowie z grupy remontowo-budowlanej.

Różne formy prowadzonej reintegracji społecznej przyczyniają się do nawiązania więzi koleżeńskich między beneficjentami, a także pozwalają na odbudowanie i rozwijanie umiejętności uczestniczenia w społeczności lokalnej.

Reintegracja zawodowa

Reintegracja zawodowa odbywała się w obrębie czterech grup zawodowych i jej celem było odbudowanie zdolności do samodzielnego świadczenia pracy na rynku pracy. Kwalifikacja do poszczególnych zawodów odbywała się na etapie rekrutacji, podczas rozpoznania predyspozycji zawodowych przez doradcę zawodowego. Podnoszenie kwalifikacji w poszczególnych grupach zawodowych obejmowało kształcenie teoretyczne i praktyczne w wybranym zawodzie. Ważnym elementem praktycznej nauki zawodu w każdej z grup, było organizowanie warsztatów praktycznych w potencjalnych miejscach pracy. Dzięki temu uczestnicy nawiązali kontakt z pracodawcami, mieli możliwość zaprezentowania swoich umiejętności i dokładnego poznania specyfiki pracy. Tak zorganizowany kontakt z zawodem często w efekcie dawał zatrudnienie.

Grupa remontowo – budowlana z zakresu:

1. Procesów technologicznych w robotach malarskich i tapetowaniu;
2. Układania okładzin z płyt gipsowo – kartonowych (suchy tynk);
3. Wykonywania tynków i okładzin, glazury i terakoty⁴⁵.

Teoretyczna nauka rzemiosła budowlanego była wykorzystywana podczas praktyk zawodowych zorganizowanych w budynku CIS, jak również w placówkach oświatowych naszego miasta. Nad prawidłowością wykonywanych zadań czuwał instruktor reintegracji zawodowej.

⁴⁵ Zagadnienia ujęte w programie autorskim „Grupa remontowo - budowlana” opracowanym przez instruktora reintegracji zawodowej CIS (w archiwum zakładowym CIS)

Zdjęcie 5. Praktyki zawodowe.

Źródło: Archiwum CIS

Grupa porządkowa

Uczestnicy zostali przygotowani teoretycznie z zakresu fachowej pielęgnacji zieleni (żywopłotów, drzew i krzewów, trawników, rabat kwiatowych, projektowania i aranżacji ogrodów i skwerów), profesjonalnych metod utrzymania w czystości pomieszczeń eksploatacyjno – biurowych i sanitarnych, ciągów komunikacyjnych, parkingów, chodników, placów zabaw czy dróg dojazdowych; oraz innej związanej z tymi zagadnieniami. Większość nowych doświadczeń i kwalifikacji uczestnicy nabywali w ramach praktyk zawodowych zorganizowanych w porozumieniu z chełmskimi przedsiębiorstwami i instytucjami gdzie sukcesywnie przygotowywali się do wykonywania zawodu pracownika gospodarczego.

Zdjęcie 6. Praktyki zawodowe.

Źródło: Archiwum CIS

Uczestników grupy porządkowej można było spotkać na terenie całego miasta, gdzie dbali o czystość parków miejskich, skwerków, osiedli, miejsc pamięci narodowej czy cmentarzy. Wszędzie tam wykonywali prace porządkowe i pielęgnacyjne z należytą

starannością, odpowiedzialnością, zgodnie z harmonogramem prac porządkowych wskazanych im przez kierowników administracyjnych, a także pod okiem wykwalifikowanego instruktora.

Efektem podejmowanych prac i nawiązanej współpracy było zdobywanie coraz to nowych miejsc pracy dla absolwentów zatrudnienia socjalnego.

Grupa kulinarna

Kolejną grupą reintegracji zawodowej była grupa kulinarna. Głównie zadanie jej uczestników to nabycie umiejętności sporządzania potraw zgodnie z wymogami technologii żywienia i higieny. Beneficjenci tej grupy byli wdrażani do przestrzegania przepisów BHP i ekonomicznego wykorzystywania surowców oraz estetycznego podawania potraw. Przygotowywali się tym samym do pracy w zawodzie kucharza lub pomocy kuchennej.

Zdjęcie 7. Wyroby grupy kulinarnej.

Źródło: Archiwum CIS

Warsztat kulinarny był zorganizowany w specjalistycznie wyposażonej pracowni, jak również w stołówkach jednostek współpracujących z Centrum. Wyroby grupy

kulinarnej przygotowywane na zajęciach stanowiły niezastąpiony element każdego spotkania integracyjnego organizowanego przez naszą jednostkę.

Zdjęcie 8. Wyroby grupy kulinarnej.

Źródło: Archiwum CIS

Opiekun osób starszych i niepełnosprawnych.

Wychodząc naprzeciw potrzebom społecznym, obserwując zwiększający się popyt na usługi opiekuńcze w Centrum Integracji Społecznej w Chełmie zorganizowano możliwość nabycia i podniesienia kwalifikacji niezbędnych do pracy jako opiekun osób starszych i niepełnosprawnych. Uczestnicy grupy opiekuńczej zdobywali umiejętności i wiedzę wśród których należy wymienić:

1. Zagadnienia prawne i społeczne (prawne podstawy pomocy społecznej, rehabilitacji i ochrony zdrowia w zakresie opieki nad osobą starszą i niepełnosprawną, elementy psychologii, psychoterapii, psychopatologii, pedagogiki społecznej i specjalnej, socjologia rodziny);
2. Edukacja zdrowotna w zakresie opieki nad osobą starszą (gerontologia jako nauka o procesie starzenia się i starości, choroby wieku starczego, promocja zdrowia);
3. Wybrane zagadnienia medyczne (pierwsza pomoc przedmedyczna, anatomia i fizjologia człowieka, pomiar ciśnienia tętniczego);

4. Pielęgnacja osób starszych i niepełnosprawnych (podstawy pielęgnacji człowieka, podstawy żywienia);
5. Edukacja zdrowotna osób niepełnosprawnych (metody pracy z podopiecznymi pomocy instytucjonalnej);
6. Metody terapii i aktywizacji (planowanie czasu wolnego dla ludzi starszych)⁴⁶.

Zdjęcie 9. Praktyki zawodowe.

Źródło: Archiwum CIS

Wiedza zdobyta na zajęciach teoretycznych skutecznie była wykorzystywana w praktyce w zorganizowanych warsztatach zawodowych w potencjalnych miejscach pracy. Grupa opiekuńcza odbywała swoje praktyki zawodowe min. w Dziale Usług Opiekuńczych Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Chełmie, w Zakładzie Opiekuńczo Leczniczym chełmskiego szpitala, w Mieszkaniach Wieloprofilowych Chronionych. Wszędzie tam uczestnicy CIS mieli kontakt z osobami starszymi wymagającymi usług opiekuńczych. Zajęcia praktyczne odbywały się pod nadzorem instruktora reintegracji zawodowej. Podczas praktyk zawodowych uczestnicy świetnie się sprawdzali, zdobywając tym samym uznanie przełożonych i ludzi, z którymi współpracowali.

Obecnie Centrum Integracji Społecznej w Chełmie zakończyło trzecią, a rozpoczęło czwartą edycję zatrudnienia socjalnego. Rezultaty integracji społecznej to przede wszystkim kilka przypadków uporządkowanego życia osobistego uczestników w postaci odbudowania więzi rodzinnej z dziećmi, które przebywały w placówkach i zostały ponownie włączone do rodziny (zamieszkały z rodzicami), są też osoby, które

⁴⁶ Zagadnienia ujęte w programie autorskim „Grupa opiekuńcza” opracowanym przez instruktora reintegracji zawodowej CIS (w archiwum zakładowym CIS)

wyszły

z bezdomności i rozpoczęły życie na własny rachunek⁴⁷. W 2009 roku prowadziliśmy program aktywności lokalnej dla 40 osób i zatrudnienie socjalne dla ok 60 osób. W opinii pracowników socjalnych MOPR, uczestnicy CIS prezentują zmienioną pozytywnie postawę wobec instytucji, a także wykazują się większą aktywnością na rynku pracy. Obecnie, w czwartym roku działalności placówki została podjęta uchwała o przekształceniu Centrum w jednostkę budżetową. Od 1 stycznia 2010 placówka działa w nowej formule, a od 1 października realizuje projekt „Nowa szansa” współfinansowany z EFS w ramach POKL. Duże zainteresowanie uczestnictwem w pracach Centrum zostało potwierdzone zgłoszeniami, co pozwala na optymistyczne spojrzenie na przyszły rozwój Centrum.

Centrum ma ugruntowaną pozycję na mapie placówek realizujących idee ekonomii społecznej i zatrudnienia socjalnego zarówno w mieście Chełm, jak i w województwie lubelskim. Dzisiejsze Centrum Integracji Społecznej w Chełmie jest jednostką zauważaną przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Prezydenta Miasta Chełm i lokalną społeczność jako przykład dobrej praktyki w dziedzinie ekonomii społecznej i zatrudnienia socjalnego. O wartości CIS w życiu osób zagrożonych wykluczeniem społecznym świadczą wypowiedzi uczestników:

„(...) Lubię chodzić do CIS-u, ponieważ praca w CLA, spotkania i rozmowy z koleżankami i kolegami, a także nieoceniona pomoc i troska całego personelu CIS-u sprawiają, że z optymizmem patrzę w moją przyszłość”.

„(...) Sam kontakt z ludźmi i rozmowa o naszych problemach, wysłuchania innych, to dla nas wielkie wsparcie”

„(...) Nie wiem i nie chcę sobie nawet tego wyobrażać, gdzie byłbym teraz i co działałoby się ze mną, gdyby nie było Centrum”⁴⁸.

⁴⁷ Współpraca z innymi jednostkami, organizacjami i jednostkami, MOPR.CIS 0615, za rok 2006, 2007, 2008, 2009, Sprawozdania roczne Centrum Integracji Społecznej w archiwum zakładowym CIS.

⁴⁸ *Czas Innych Szans* – Biuletyn informacyjny CIS, Chełm 2008r.

Bibliografia:

1. Boni M. *Konteksty ekonomii społecznej*, Ekonomia Społeczna Teksty, FISE, Warszawa 2007;
2. Frąckiewicz (red.): *Wykluczenie społeczne*. Wyd. AE, Katowice 2005.
3. Frączak P., Wygnański J. (red.), *Polski model ekonomii społecznej. Rekomendacje dla rozwoju. Zaproszenie do dyskusji*, FISE, Warszawa 2008;
4. Giza-Poleszuk A., Hausner J. (red.) *Ekonomia społeczna w Polsce: osiągnięcia, bariery rozwoju i potencjał w świetle wyników badań*, FISE, Warszawa 2008;
5. Gumkowska M., Skrzypiec R., Kasprzak T., Jewdokimow M., Biernat A., *Przedsiębiorstwo ekonomii społecznej w środowisku lokalnym*. Wyd. Stowarzyszenie Klon/Jawor, Warszawa 2008.
6. Hausner J. (red.), *Ekonomia społeczna a rozwój*. Kraków 2008,
7. Kazimierczak T., M. Rymśa (red.): *W stronę aktywnej polityki społecznej*, ISP, Warszawa 2003.
8. Kaźmierczak T. (red.): *Metody lokalnej pracy socjalnej*. ISP, Warszawa 2007.
9. Kluczyńska J., Sienicka A., 2008, *Zakład Aktywności Zawodowej jako przedsiębiorstwo społeczne*. Ekonomia Społeczna Teksty, FISE, Warszawa 2008.
10. Krenz R. (red.), *Ekonomia z ludzką twarzą*. LFR, Lublin 2009.
11. Leś E., Oldak M., (red.), *Nowa gospodarka społeczna w rozwoju regionalnym i lokalnym*. Zeszyty Gospodarki Społecznej, Tom 3, Warszawa 2008,
12. Leś E., Oldak M., (red.), *Przedsiębiorstwo społeczne w rozwoju lokalnym*. Zeszyty Gospodarki Społecznej Tom 2., Warszawa 2007,
13. Leś E., Oldak M., (red.), *Z teorii i praktyki gospodarki społecznej*. Tom 1, Warszawa 2006,
14. Miżejewski C., *Polityka państwa wobec sektora gospodarki społecznej*. W: <http://www.ngo.pl/files/ekonomiaspoleczna.pl/public/teksty2008/080326EStesky2008Mizejewski.pdf>,
15. Miżejewski C., *Uwarunkowania prawno- finansowe i perspektywy rozwoju podmiotów gospodarki społecznej*. Warszawa 2008,
16. Rymśa M., Kaźmierczak T., *Kapitał społeczny. Ekonomia społeczna*. Wyd. Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2007.
17. Rymśa M., T. Kaźmierczak (red.): *Ekonomia społeczna - kapitał społeczny*, ISP. Warszawa 2007.
18. Sałustowicz P. *Pojęcie, koncepcje i funkcje ekonomii społecznej*, Ekonomia Społeczna Teksty, FISE, Warszawa 2007;
19. Sałustowicz P., *Pojęcie, koncepcje i funkcje ekonomii społecznej*. W: <http://www.ngo.pl/files/ekonomiaspoleczna.pl/public/teksty2007/aktualniejsze2007/080414EStesky2007Salustowicz.pdf>,
20. Sobolewski A., Borkowska A., Czekaj T., Karlińska B., Klimek P., Krzewicka R., Piekutowski J. (red.), *Poradnik dotyczący realizacji wsparcia dla osób wykluczonych społecznie oraz zagrożonych wykluczeniem społecznym w ramach PO KL*. Wyd. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego: Departament Zarządzania Europejskim Funduszem Społecznym, Warszawa 2010.
21. Sokołowska K., Wiśniewski P., Narodowicz P., Juros A., Bylicki W., (red.), *Zakładanie i prowadzenie Centrum Integracji Społecznej*. Lublin 2010.
22. *Spółdzielnie socjalne w sektorze ekonomii społecznej – polskie doświadczenia*, Fundacja Fuga Mundi, Lublin 2008;
23. Staręga- Piasek J., (red.), *Ekonomia Społeczna- perspektywa rynku pracy i pomocy społecznej*. Warszawa 2007,
24. Wiśniewski P., *Lubelski przewodnik po ekonomii społecznej*. Wyd. WSEiL, Lublin 2010
25. Wiśniewski P., Narodowicz P., Juros A., Bylicki W., Sokołowska K., (red.), *Zakładanie i prowadzenie Klubu Integracji Społecznej*. Lublin 2010.
26. Wygnański J.J., *Przedsiębiorstwo społeczne. Antologia kluczowych tekstów*. Wyd. Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych, Warszawa 2008.

Akty normatywne

1. Ustawa o organizacjach pożytku publicznego i wolontariacie z dnia 24 kwietnia 2003 (Dz.U. 2003 nr 96 poz. 873)
2. Ustawa o zatrudnieniu socjalnym z dnia 13 kwietnia 2003 (Dz.U. 2003 Nr 122 poz. 1143)
3. Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych z dnia 27 sierpnia 1997 (Dz.U. 1997 nr 123 poz. 776)
4. Ustawa o spółdzielniach socjalnych z dnia 27 kwietnia 2006 (Dz.U. z 2006 r. Nr 94, poz.651. z późn. zm.)
5. Ustawa o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004r (Dz. U. z 2004 Nr 64 poz. 593)
6. Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z dnia 1 maja 2004 r. nr 99 poz. 1001 z późniejszymi zmianami)

Strony internetowe

1. www.efs.gov.pl
2. www.mpips.gov.pl
3. www.ekonomiaspoleczna.pl
4. www.fundacje.org.pl
5. www.humanus.free.ngo.pl
6. www.nowaszansa.zam.pl
7. www.liskow.org.pl
8. www.isp.org.pl
9. www.pfron.org.pl
10. www.ngo.pl
11. www.pozytek.gov.pl
12. www.ozrss.pl
13. www.spolnidzielnie.pl
14. www.equal.org.pl
15. www.fise.org.pl
16. www.frso.pl

Aneks

Przykładowy zakres tematyczny zajęć realizowanych w Centrum (sporządzony na podstawie programów autorskich realizowanych w CIS w Chelmie) może zawierać następujące elementy:

Pracownik gospodarczy i pielęgnacja terenów zielonych (grupa porządkowa):

- I. Wiadomości wstępne. Wprowadzenie do nauki zawodu;
- II. Nauka umiejętności z zakresu utrzymania powierzchni płaskich (Definicja, terminy i pojęcia, czynniki wpływające na efekt czyszczenia, środki chemiczne stosowane do utrzymania czystości, konserwacja podłóg, posadzek kamiennych i PCV, sposoby usuwania plam i zabrudzeń).
- III. Podstawowe metody wykorzystywane do czyszczenia wykładzin dywanowych i tapicerek (zapoznanie uczestników z metodami czyszczenia wykładzin, czyszczenie ekstrakcyjne).
- IV. Sprzęt ręczny i maszyny czyszczące wykorzystywane do prac porządkowych (sprzęt do czyszczenia posadzek, do mycia okien, szorowarki i polerki, zamiatarki, myjki wysokociśnieniowe, automaty czyszczące).
- V. Zasady utrzymywania w czystości ciągów komunikacyjnych i pomieszczeń sanitarnych (zasady dezynfekcji w pomieszczeniach sanitarnych, środki higieniczne i dezynfekcyjne).
- VI. Narzędzia i wyposażenie niezbędne w każdym ogrodzie (narzędzia ręczne, narzędzia elektryczne i spalinowe).
- VII. Gleby.
- VIII. Nawożenie roślin.
- IX. Nauka umiejętności z zakresu pielęgnacji trawników (rola, rodzaje, metody wykonania trawników)
- X. Nauka z zakresu pielęgnacji żywopłotów i krzewów (funkcje, zakładanie i pielęgnacja żywopłotów, dobór roślin).
- XI. Pielęgnacja wybranych gatunków roślin ogrodowych.
- XII. Wykonywanie projektu ogrodu (style w ogrodnictwie, rodzaje i wybór nawierzchni, wybór roślin, wybór mebli, budżet).

Opiekun osób starszych i niepełnosprawnych (grupa opiekuńcza):

- I. Wiadomości wstępne (specyfika usług opiekuńczych, organizacja pracy),
- II. Nauki społeczne wspierające działalność opiekuna osoby starszej i niepełnosprawnej (elementy psychologii, psychoterapii, psychopatologii, pedagogiki społecznej i specjalnej, socjologii rodziny).
- III. Zagadnienia prawne (prawne podstawy pomocy społecznej, rehabilitacji i ochrony zdrowia w zakresie opieki nad osobą starszą i niepełnosprawną).
- IV. Edukacja zdrowotna w zakresie opieki nad osobą starszą (gerontologia jako nauka o procesie starzenia się i starości, choroby wieku starczego, promocja zdrowia)
- V. Wybrane zagadnienia medyczne (pierwsza pomoc przedmedyczna, anatomia i fizjologia człowieka, pomiar ciśnienia tętniczego).
- VI. Pielęgnacja osób starszych i niepełnosprawnych (podstawy pielęgnacji człowieka, podstawy żywienia).
- VII. Edukacja zdrowotna osób niepełnosprawnych (metody pracy z podopiecznymi pomocy instytucjonalnej).
- VIII. Metody terapii i aktywizacji (planowanie czasu wolnego dla ludzi starszych).

Pracownik remontowo – budowlany (grupa remontowa)

- I. Wprowadzenie do nauki zawodu (regulaminy pracy, podstawy BHP w zawodzie, podstawowe pojęcia i definicje związane z budownictwem);

- II. Okładziny z płyt gipsowo-kartonowych, suchy tynk (mocowanie płyt za pomocą zaczynu gipsowego, układanie płyt na ruszcie metalowym i drewnianym, mocowanie płyt gipsowo-kartonowych na sufitach);
- III. Procesy technologiczne w robotach malarskich i tapetowaniu (materiały malarskie, techniki malarskie, rodzaje tapet, sposoby pokrywania ścian tapetami, narzędzia i sprzęt do robót malarskich i tapetowania, podłoża i ich przygotowanie do malowania i tapetowania);
- IV. Wykonywanie tynków i okładzin (klasyfikacja tynków i okładzin, materiały do wykonywania tynków i okładzin, rodzaje okładzin ściennych, rusztowania, narzędzia i sprzęt do wykonywania tynków i okładzin, przygotowania podłoża pod tynki i okładziny).

Pomoc kuchenna (grupa kulinarna).

- I. Wprowadzenie do nauki zawodu (organizacja stanowiska pracy BHP)
- II. Organizacja procesu produkcyjnego w zakładach żywienia zbiorowego (proces produkcyjny, organizacja pracy w produkcji gastronomicznej, układ funkcjonalny pomieszczeń zaplecza produkcyjnego);
- III. Podstawowe wiadomości o środkach żywnościowych (podstawowe określenia stosowane w towaroznawstwie i technologii gastronomicznej, podział środków żywnościowych, warunki przechowywania środków żywnościowych);
- IV. Ogólna charakterystyka metod utrwalania środków żywnościowych (metody fizyczne, metody biologiczne);
- V. Podstawowe przepisy i normy obowiązujące (norma jako podstawa oceny środków żywnościowych, normalizacji w produkcji gastronomicznej);
- VI. Ocena sensoryczna surowców i potraw (znaczenie analizy sensorycznej w ocenie jakości surowców i potraw, metody sensoryczne stosowane do oceny jakości surowców i potraw);
- VII. Przyprawy;
- VIII. Charakterystyka procesów technologicznych w produkcji gastronomicznej (obróbka wstępna, metody obróbki cieplnej);
- IX. Ocena towaroznawcza i zastosowanie tłuszczów spożywczych w technologii gastronomicznej.
- X. Ocena towaroznawcza i zastosowanie mleka oraz przetworów w technologii gastronomicznej.
- XI. Sporządzanie potraw mącznych.
- XII. Sporządzanie potraw z kasz.
- XIII. Sporządzanie potraw z mięsa.

Przykładowe zakresy tematów do realizacji w ramach reintegracji społecznej:

Warsztaty motywacyjne

- I. Warsztat umiejętności poznawania siebie (poznawanie samego siebie, poczucie własnej wartości, wzmacnianie samooceny, świadomość własnej wartości jako elementarnej jednostki społeczeństwa);
- II. Trening zachowań asertywnych (obrona i stanowienie swoich praw, wyrażanie uczuć, przyjmowanie uczuć i opinii, wyrażanie osobistych uczuć i opinii, nauka zachowań asertywnych);
- III. Uczucia i emocje – ich wpływ na nasze życie (emocje – wróg czy przyjaciel, budowanie relacji z bliskimi, uczucie złości, radzenie sobie ze złością);
- IV. Doskonalenie umiejętności kontrolowania stresu (umiejętność radzenia sobie ze stresem, konstruktywność działań w sytuacjach trudnych, planowanie i podejmowanie decyzji);
- V. Rozwój umiejętności rozwiązywania konfliktów;

- VI. Budowanie prawidłowych relacji w rodzinie (rodzina – fazy życia rodzinnego, hierarchia, granice, kryzysy rodzinne, rola uczuć i emocji, nagród i kar w wychowaniu).

Doradztwo zawodowe

- I. Warsztat samopoznania (rola samoakceptacji, określenie własnych umiejętności);
- II. Praca nad zmianą postaw i wartości w odniesieniu do pracy zawodowej;
- III. Wzmacnianie motywacji do aktywności zawodowej;
- IV. Określanie celów zawodowych;
- V. Planowanie rozwoju zawodowego i edukacyjnego;
- VI. Nauka pisania CV i listu motywacyjnego;
- VII. Przygotowanie do rozmowy kwalifikacyjnej. Rola autoprezentacji;
- VIII. Jak efektywnie poszukiwać pracy. Aktywność na rynku pracy;
- IX. Jak sobie radzić ze stresem w czasie poszukiwania pracy i przetrwać pierwsze dni w nowej pracy;
- X. Jestem pracownikiem. Etyczne działanie w miejscu pracy. Umiejętności interpersonalne w kontaktach zawodowych. Przedsiębiorczy człowiek;
- XI. Moje zasoby – moją szansą. Moja wartość rynkowa. Marzenia i rzeczywistość – konfrontacje marzeń zawodowych z rzeczywistością.
- XII. Zajęcia warsztatowe pt.: Szukam pracy (wykorzystanie umiejętności interpersonalnych w kontekście wymagań stawianych pracownikom);
- XIII. Zajęcia warsztatowe pt.: Ubiegam się o pracę (gromadzenie informacji oraz pisanie dokumentów aplikacyjnych. Pierwszy kontakt z pracodawcą).

Edukacja ogólna i warsztaty socjoterapeutyczne

- I. Warsztat umiejętności interpersonalnych (komunikacja interpersonalna, proces i zasady komunikacji, sztuka aktywnego słuchania, komunikacja werbalna i niewerbalna);
- II. Warsztat postaw i zachowań (kształtowanie aktywnej i odpowiedzialnej postawy życiowej, przejawy dojrzałości społecznej, umiejętność współżycia z ludźmi, kierowanie własnym losem, praca nad zmianą postaw i wartości w odniesieniu do pracy zawodowej, zachowania społecznie szkodliwe, zachowania prospołeczne, samopomoc, wzmacnianie motywacji do aktywności społecznej i zawodowej);
- III. Etyka (podstawowe pojęcia etyki, normy prawne a normy moralne, godność i prawa człowieka, normy moralne w sytuacjach konfliktu, podejmowanie decyzji w sytuacjach konfliktowych, praca jako wartość),
- IV. Człowiek i społeczeństwo (człowiek istotą społeczną, człowiek jako jednostka, typologia grup społecznych, kultura i jej wpływ na życie społeczne, stereotypy, uprzedzenia i dyskryminacja, rodzaje uzależnień, współczesne zagrożenia – sekty, przemoc w rodzinie),
- V. Promocja zdrowia (Podstawowe definicje zdrowia, choroby, profilaktyki, promocji zdrowi. Psychologiczne uwarunkowania powstawania i rozwoju chorób somatycznych, opieka i wsparcie osoby chorej w rodzinie, niepełnosprawność, funkcjonowanie osób niepełnosprawnych, zaburzenia odżywiania – zwyczaje żywieniowe, aktywne formy spędzania czasu wolnego).

Grupa psychoedukacyjna dla rodziców

- I. Poznanie się, kontakt, integracja.
- II. Rola uczuć i emocji w wychowaniu.
- III. System nagród i kar.
- IV. Zachęcanie dziecka do współpracy. Dzielenie się obowiązkami – tworzenie reguł życia rodzinnego.
- V. Granice w procesie wychowania.

- VI. Rozwiązywanie problemów i konfliktów.
- VII. Pomocna pochwała i zachęta.
- VIII. „Wpisywanie” dziecka w role i uwalnianie od grania ról.
- IX. Zespół Nadpobudliwości psychoruchowej (ADHD).
- X. Specyficzne trudności w nauce czytania i pisanie – dysleksja – problem znany czy nieznan?
- XI. Problemy rodziców samotnie wychowujących dzieci.
- XII. **Problemy szkolne dzieci i młodzieży.**
- XIII. Uzależnienia wśród dzieci i młodzieży.
- XIV. Depresja wśród nastolatków.
- XV. Zaburzenia psychiczne i osobowościowe dzieci i młodzieży.
- XVI. Błędy wychowawcze.
- XVII. Dziecko jako ofiara przemocy domowej.

Terapia uzależnień

- I. Tworzenie grupy
 - SESJA1: Wprowadzenie, budowanie grupy, określenie obszarów problemowych, kontrakt terapeutycznych, określenie norm grupowych, omówienie zasad informacji zdrowotnej.
 - SESJA2: Omówienie obszarów problemowych zgłoszonych przez grupę i przedstawienie tematyki sesji terapeutycznych.
 - SESJA3: Integracja grupy.
- II. Choroba alkoholowa.
 - SESJA1: Praca nad ankietą „Diagnoza problemowa cz.1” Zofii Sobolewskiej.
 - SESJA2: Wstępne wiadomości o uzależnieniu od alkoholu.
 - SESJA3: Objawy choroby alkoholowej.
 - SESJA4: Fazy uzależnienia od alkoholu.
 - SESJA5: Rodzina z problemem alkoholowym.
 - SESJA6: Objawy zdrowienia.
- III. Mechanizmy uzależnienia.
 - SESJA1: Mechanizm SIŻ.
 - SESJA2: Mechanizmy obronne w chorobie alkoholowej.
 - SESJA3: Mechanizm nałogowego regulowania uczuć alkoholem.
 - SESJA4: Mechanizm rozproszenia i rozdwojenia „JA”.
 - SESJA5: Czy pijane myślenie to już przeszłość.
- IV. Praca nad złością.
 - SESJA1: Podstawowe wiadomości o złości.
 - SESJA2: Model naturalnej złości.
 - SESJA3: Model unikania złości.
 - SESJA4: Model chronicznej złości.
 - SESJA5: Inwentarz typów złości.
 - SESJA6: Techniki radzenia sobie ze złością – ćwiczenia.
- V. Głód alkoholowy.
 - SESJA1: Po czym poznam, że chce mi się pić?
 - SESJA2: Wyzwalacze wewnętrzne i zewnętrzne.
 - SESJA3: Sygnały ostrzegawcze.
 - SESJA4: Odpowiedzialność za powrót do trzeźwości.
 - SESJA5: Sposoby radzenia sobie z głodem alkoholowym.
 - SESJA6: Równowaga w trzeźwieniu.
- VI. Trening asertywnych zachowań abstynenckich.
 - SESJA1: Wprowadzenie do asertywności.
 - SESJA2: Umiejętność odmawiania picia.
 - SESJA3: Obrona swoich praw.
 - SESJA4: Przyjmowanie opinii innych ludzi.

SESJA5: Wyrażanie osobistych opinii i uczuć.
SESJA6: Asertywna reakcja na własne poczucie krzywdy.

VII. Samorealizacja.

SESJA1: Trenowanie umiejętności radzenia sobie ze stresem i trudnymi sytuacjami życiowymi.

SESJA2: Objawy zdrowienia.

SESJA3: Angażowanie się w pomoc innym.

SESJA4: Zmiana stylu życia.

SESJA5: Twórcze użytkowanie czasu wolnego.

SESJA6: Budowanie systemów wsparcia.

Publikacja współfinansowana przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Program Operacyjny Kapitał Ludzki

PRIORYTET VII – Promocja integracji społecznej

**DZIAŁANIE 7.2. Przeciwdziałanie wykluczeniu i wzmocnienie sektora ekonomii
społecznej**

**Poddziałanie 7.2.1 Aktywizacja zawodowa i społeczna osób zagrożonych
wykluczeniem społecznym**

publikacja bezpłatna

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

